

XV. ROČENKA

KRUHU MODERNÍCH FILOLOGŮ

PŘI ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMII VĚD

1981–1982

V letošní ročence Kruhu moderních filologů bychom chtěli seznámit členy Kruhu i širší veřejnost s různými aspekty činnosti naší vědecké společnosti za poslední dobu a s výsledky dosaženými v různých oblastech této činnosti, ale zároveň i načrtnout z toho vyplývající perspektivy pro další práci.

Československá vědecká společnost Kruh moderních filologů byla vytvořena při Československé akademii věd v zájmu pokrokového rozvoje československé vědy a k dosažení cílů, které jsou vědecké činnosti u nás stanoveny Komunistickou stranou Československa. Jako dobrovolná výběrová organizace sdružuje Kruh moderních filologů vědecké, vědecko-pedagogické a odborné pracovníky z oborů moderní filologie v nejširším smyslu. Jde o pracovníky jazykovědy, literární vědy a didaktiky cizích jazyků, a to zejména v oblasti anglistiky, germanistiky a romanistiky, aniž se přitom vyjímaly další filologické obory.

Jak uvádíme v přehledu přednáškové činnosti Kruhu moderních filologů za r. 1982 /str. 59 /, z celkového počtu 53 přednesených sdělení členů a hostů Kruhu v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci se otázkám jazykovědy věnovalo 23 přednášek, otázkám literární vědy 17, otázkám didaktiky cizích jazyků 10, otázkám z oblasti teorie překladu 2 přednášky. Z toho bylo problematice anglického jazyka věnováno celkem 8 přednášek, německému jazyku 5 přednášek a ostatním germánským jazykům 1 přednáška. Z románských jazyků byla věnována francouzštině 1 přednáška, rumunštině rovněž 1 přednáška. Jiným jazykům byly věnovány 2 přednášky /a to ruštině/, obecným jazykovědným problémům bylo věnováno 5 přednášek. V oblasti literární vědy bylo anglické literaturě věnováno 6 přednášek, německé literaturě 5 přednášek, francouzské literaturě 2 přednášky. Z ostatních literatur byla nizozemské literaturě věnována 1 přednáška a české literaturě 3 přednášky.

Výběr a úroveň přednesených sdělení svědčí o tom, že se Kruh Moderních filologů účinně podílí na dalším rozvoji a zvyšování úrovně filologických oborů v ČSSR, stejně jako na koncepční a teoretické činnosti i propagaci a realizaci výsledků vědeckovýzkumné činnosti ve společenské praxi, jak je to dáno i stanovami Kruhu moderních filologů /článek 1/.

Na plnění těchto úkolů se velmi aktivně podílejí odborné skupiny Kruhu, a to skupina pro funkční jazykozpyt /třemi přednáškami/, skupina pro didaktiku cizích jazyků /devíti přednáškami/, odborná skupina "Goethova společnost" /jednou přednáškou/ a odborná skupina pro literární metodologii /viz 3. bod Zprávy/, stejně tak jako regionální

pobočky Kruhu v Brně, Olomouci a Plzni, jejichž činnost je podrobně hodnocena ve Zprávě /viz bod 2/, včetně jejich specifčnosti.

Přednášejícími jsou čelní představitelé československé jazykovědy a literární vědy i zahraniční lingvisté a literární vědci /v uplynulém roce to byli 2 přednášející z SSSR, 3 z NDR, 2 z NSR, 1 z Belgie a 1 z Dánska/, ale i mladí vědečtí pracovníci /po této stránce je třeba zdůraznit, že se dává možnost vítězům celostátního kola studentské vědecké a odborné činnosti z našich vysokých škol přednést výsledky své práce na půdě Kruhu, jak se to zvláště realizuje v rámci činnosti pobočky v Olomouci/.

Pohled na široký okruh činnosti Kruhu moderních filologů by byl neúplný, kdybychom se nezmínili o spolupráci s čs. vědeckými společnostmi /např. s Jazykovědným sdružením při ČSAV bylo v r. 1982 pořádáno 8 přednášek, s Literární vědeckou společností při ČSAV 4/, s Domem sovětské vědy a kultury v Praze /společně byly uspořádány 2 přednášky/, s Československou vědecko-technickou společností, s vysokoškolskými pracovišti a katedrami, s krajskými pedagogickými ústavy a jejich prostřednictvím se středoškolskými pracovišti, s jazykovými školami aj. Prostřednictvím komise Kruhu pro zahraniční styky se udržují kontakty s odbornými nevládními organizacemi /Kruh moderních filologů je kolektivním členem Mezinárodní federace profesorů živých jazyků, jejímž místopředsedou byl v r. 1971-77 a předsedou v r. 1978-80 člen Kruhu s. dr. J. Hendrich, CSc; jsme zastoupeni v mezinárodním sdružení učitelů němčiny Internationaler Deutschlehrerverband, v Goethově společnosti, máme kontakty s Mezinárodní federací profesorů francouzštiny, s Evropskou asociací profesorů španělštiny aj. /, v nichž máme příležitost uplatňovat i naše stanoviska.

V plánu Kruhu moderních filologů je i nadále rozvíjet dosavadní přednáškovou a publikační činnost, podílet se na kulturní a politické činnosti ve spolupráci s Domem sovětské vědy a kultury v Praze, s Kulturním a informačním střediskem NDR, s Domem kubánské kultury aj., udržovat kontakty s mezinárodními odbornými nevládními organizacemi, aby chom ještě lépe plnili úkoly, které pro Kruh moderních filologů vyplývají z celkové koncepce československé vědy v naší společnosti.

Josef Dubský

NOSITELE STUPŇŮ VÝPOVĚDNÍ DYNAMIČNOSTI

Jan Firbas

Rád bych se tu soustředil na důležitou otázku, kterou mi v r. 1979 položil v Lipsku profesor Lothar Hoffmann. Jde o to, kolik stupňů výpovědní dynamičnosti věta jeví. Tento problém souvisí s jinými otázkami. Člení se z hlediska funkční perspektivy /aktuálního členění/¹ věta na dvě, či dokonce více částí? Člení se na téma a réma nebo na téma, réma a část přechodovou nebo je její členění dokonce ještě složitější?

Nejdříve slovo k výpovědní dynamičnosti. Při rozvíjení sdělení /komunikace/ uvnitř věty přispívají různé jazykové složky k dosažení komunikativního cíle různou měrou. Jeví různé stupně výpovědní dynamičnosti /=VD/. Funguje-li věta Er ist erkrankt jako odpověď na otázku Was ist mit Peter los?, pak je to jistě složka erkrankt, jež přispívá nejvíce k rozvoji sdělení. Nejméně k němu přispívá složka er. Ani největší, ani nejmenší přínos nepodává složka ist. Erkrankt jeví nejvyšší, er nejnižší, ist "prostřední" stupeň VD. Stupněm VD rozumím relativní míru, s níž jazyková složka přispívá k dalšímu rozvoji sdělení.

Stupně VD signalizuje souhra faktorů. Jde v podstatě o faktory tři: kontext, větná linearita /lineární modifikace/ a sémantika. Na mnohých jiných místech jsem se se svými brněnskými kolegy snažil tuto souhru demonstrovat a zdůvodnit.² Musí tu postačit jeden komplexní příklad.

Je pozoruhodné, jak se za přítomnosti jistých kontextově nezapojených složek - tj. složek, které vzhledem k bezprostředně relevantnímu komunikativnímu cíli, jež má věta splnit, tlumočí neznámou informací - chová vlastní významová /lexikálně-sémantická/ náplň určitého slovesa. Za přítomnosti takových složek ve větě se určité sloveso nemůže zpravidla stát nositelem větného intonačního centra. O jaké složky tu běží? Jde o kontextově nezapojený předmět /Ich habe mir ein Buch gekauft/, kontextově nezapojené subjektové predikativum /Er ist Herr der Situation geblieben/, kontextově nezapojené objektové predikativum /Er hat ihn einen Lügner genannt/, kontextově nezapojené adverbialní určení, které patří k jádru sdělení a funguje proto jako specifikace /Er ist gestern nach Leipzig gefahren/. Ve všech těchto případech je nepřítomnost větného intonačního centra na určitém slovese v souhlase s nižším stupněm VD, který sloveso ve srovnání s vyjmenovanými kontextově nezapojenými složkami jeví. Je rovněž pozoruhodné, že ani za nepřítomnosti vyjmenovaných složek se v drtivé většině případů nestává určité sloveso nositelem větného intonačního centra, je-li ve větě

přítomen kontextově nezapojený podmět /Eine unangenehme Überraschung wartete auf uns zu Hause/. I v tomto případě jeví určité sloveso nižší stupeň VD /srov. např. Firbas 1975, 1980/.

Tato pozorování, která se opírají o poměrně dlouhou řadu předcházejících prací², jsou v soulase s názorem Hermanna Paula /1920, 287/, který o určitém slovese hovoří jako o spojovacím članku /"Bindeglied"/, a to mezi tím, co nazývá "psychologickým subjektem", a tím, co nazývá "psychologickým predikátem". Sloveso skutečně jeví silnou tendenci plnit funkci prostředníka mezi nositeli nejnižších a nositeli nejvyšších stupňů VD, tj. mezi složkami tematickými a rematickými.

Funkci spojovacího članku par excellence plní temporální a modální exponenty určitého slovesa /=TME/ /Firbas 1965/. Souhlasím s Raspopovem, že TME vytvářejí spojení mezi tematickou a netematickou částí věty, jinými slovy mezi nositeli nejnižších stupňů VD a nositeli ostatních stupňů VD. Spojovací funkce TME se nemění a zůstává zachována za různých kontextových podmínek, srov. Sein Vater ist der berühmte Komponist, Der berühmte Komponist ist sein Vater. Musím dodat jen jednu výhradu: Raspopovo pozorování neplatí o druhé instanci. /Větná struktura funguje v oblasti druhé instance, když je opakována nebo budí dojem opakované struktury a přitom staví jediný sémantický rys do ostrého kontrastu, např. Der berühmte Komponist IST sein Vater. Fungování větné struktury v oblasti druhé instance, je ovšem třeba považovat za vysoce příznakové./

V oblasti první instance jsou proto TME nejenom centrem syntaktických vztahů, ale také centrem vzhledem k rozložení stupňů VD. Věta tedy není jenom polem syntaktických vztahů, ale také polem rozložení stupňů VD. To mne vede k tomu, abych spolu s Alešem Svobodou /1968/ považoval větné členy za komunikativní jednotky. Vzhledem k jejich specifické funkci považujeme přitom TME za jednu komunikativní jednotku. To znamená, že určité sloveso reprezentuje dvě komunikativní jednotky: jednu vytvářejí TME, druhou nociónální komponenta slovesa, která vyjadřuje jeho vlastní lexikálněsémantický obsah.

Mohu teď odpovědět na otázky položené na začátku tohoto příspěvku. Vzhledem k tomu, že TME fungují jako zprostředkovatelé par excellence, a tak i jako hranice mezi tematickými a netematickými elementy, členění se věta na dvě části. /"Hranice" se tu nechápe jako pojem slovosledný, i když tematické a netematické složky mohou být rozloženy tak, že TME obsadí větnou pozici mezi nimi!/. Na zprostředkovací funkci se v širším slova smyslu mohou podílet i nociónální komponenta určitého slovesa a ty adverbiální složky, které se svou sémantickou náplní blíží TME. Spolu s TME mohou tyto složky tvořit

přechod mezi tématem a rématem. Z tohoto hlediska se věta člení na tři části. Konečně je třeba pamatovat na to, že nejenom přechod mezi tématem a rématem, ale také téma, jakož i réma samo může být vytvářeno více než jednou komunikativní jednotkou.³ Z tohoto hlediska se pak věta člení na více než tři části. Tuto vícečlennost nelze pustit ze zřetel, když určujeme perspektivu, v níž věta v aktu sdělení funguje. Podle mého názoru je tato perspektiva výsledkem toho, jak jsou stupně VD rozloženy na jednotlivé komunikativní jednotky uvnitř distribučního pole, které větná struktura vytváří. Tím se dostáváme k otázce počtu nositelů stupňů VD ve větě. Komunikativní jednotky nesporně takovými nositeli jsou. K tomu je však třeba připojit čtyři poznámky.

Za první. Nikoli každý nositel VD je komunikativní jednotkou. Za komunikativní jednotky považujeme spolu se Svobodou větné členy včetně TME, ale každá jazyková složka - ať už jde o vedlejší větu, slovní spojení, slovo, morfém či submorfémový rys - se podílí, pokud tlumočí nějaký význam, na výstavbě sdělení, více nebo méně je rozvíjí, a tak jeví stupeň VD. Např. koncovka -e určitého slovesného tvaru ich habe gehört se podílí nikoli jenom na vyjádření času a modu, ale vyjadřuje i osobu a číslo. Funguje tedy nejenom jako exponent času a modu, ale také jako exponent osoby a čísla.

Za druhé. Ne všechny komunikativní jednotky jsou stejného řádu. Vedlejší věta představuje sice vzhledem k větě hlavní jednu z jejích komunikativních jednotek, současně však funguje jako podpole s vlastními komunikativními jednotkami /Svoboda 1968/. Např. ve větě Ich habe im Radio gehört, dass es morgen Schnee geben wird funguje za nejobvyklejších kontextových podmínek složka Schnee jako nositelka nejvyššího stupně VD ve vedlejší větě, která zase v své úplnosti funguje jako nositelka nejvyššího stupně VD ve větě hlavní.

Za třetí. Jak už vyplývá z první a druhé poznámky, nemusí být nositel VD vzhledem k stupňům VD homogenní. Jak jsem podrobněji dovedl jinde /Firbas 1976.50/ mohou sémantické rysy vyjadřující v slovesné koncovce osobu a číslo zpravidla jevit nižší stupeň VD než rysy vyjadřující v téže koncovce čas a modus.

Za čtvrté. Z třetí poznámky vyplývá, že nositeli VD nejsou jen lingvistické formy. Hovoříme-li o funkční perspektivě, musíme mít vposledu na zřeteli fungování sémantických náplní a sémantických rysů v rozvíjení sdělení. Z tohoto hlediska fungují jako nositelé stupňů VD i ty sémantické rysy, kterým se nedostalo zvláštního ztvárnění /tj. kterým neodpovídá zvláštní formální exponent./ Sémantickému rysu se nedostává samostatné formy, přesto se však podílí ve větší nebo menší míře na rozvoji sdělení a jeví proto jistý stupeň VD.

Dospíváme tak nejenom k trojímu možnému členění, ale také k mnohosti stupňů, které ovšem musejí být hodnoceny hierarchicky. Závisí na účelu analýzy, popř. na její hloubce, jak svou interpretaci pojme. Ukazateli však přitom zůstávají základní pole rozložení VD, podpole rozložení VD a jejich komunikativní jednotky.

P o z n á m k y

Článek je českou verzí příspěvku "Die Träger der Grade des kommunikativen Dynamismus", otištěném v konferenčním sborníku "Kommunikativ-funktionale Sprachbetrachtung", Bd. 1., Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Wissenschaftliche Beiträge 1981:37 /F 30/, Halle /Saale/, str. 80-86. Sborník je u nás těžko dostupný.

1/ Shrnutí mé koncepce funkční perspektivy větné podává studie Firbas 1979. Obsahuje odkazy na další mé práce. Srov. též bibliografii Firbas - Golková 1975.

2/ Viz opět bibliografii Firbas-Golková 1975.

3/ Toto moje pojetí vícečlennosti nezáleží proto v tom, že jde jen o jednu tematickou složku jako nositelku nejnižšího stupně VD a jednu rematickou složku jako nositelku nejvyššího stupně VD /a intonačního centra/ a přechodovou zónu vytvářenou ostatními složkami /srov. Haftková 1978.159/. V svých pracích počítám s vlastním tématem a ostatními tematickými složkami, jakož i s vlastním rématem a ostatními rematickými složkami /např. Firbas 1974.25/. K tomu ještě poznámku. Vlastní réma bude jistě v drtivé většině i nositelem intonačního centra. Nepředpokládám však, že je možno počítat se stoprocentní kongruencí nositele nejvyššího stupně VD a nositele intonačního centra /tj. že by obě funkce byly naprosto ve všech případech realizovány jedním a týmž nositelem; srov. např. Firbas 1976.37/.

L i t e r a t u r a

- Daneš, František, ed. /1974/. Papers on functional sentence perspective /Praha/.
- Firbas, Jan /1965/. A note on transition proper in functional sentence analysis, *Philologica Pragensia* 8, str. 170 - 176 /Praha/.
- Firbas, Jan /1974/. Some aspects of the Czechoslovak approach to problems of functional sentence perspective. In: Daneš 1974, str. 11-37.
- Firbas, Jan /1975/. On the thematic and the non-thematic section of the sentence. In: Ringbom 1975, str. 317-334.
- Firbas, Jan /1976/. A study on the functional perspective of the English and the Slavonic interrogative sentences, *Brno Studies in English* 12, str. 9-53 /Brno/.
- Firbas, Jan /1979/. A functional view of ORDO NATURALIS, *Brno Studies in English* 13, str. 29-59 /Brno/.
- Firbas, Jan /1980/. Post-intonation-centre prosodic shade in the modern English clause. In: Greenbaum-Leech-Svartvik 1980, str. 125-133.
- Firbas, Jan - Golková, Eva /1975/. An analytical bibliography of Czechoslovak studies in functional sentence perspective /Brno/.
- Greenbaum, Sidney - Leech, Geoffrey - Svartvik, Jan /1980/. *Studies in English linguistics for Randolph Quirk* /Londýn/.
- Haftka, Brigitta /1978/. Bekanntheit und Neuheit als Kriterien für die Anordnung von Satzgliedern, *Deutsch als Fremdsprache* 1978:3, str. 157-164 /Lipsko/.
- Paul, Hermann /1920/. *Prinzipien der Sprachgeschichte*⁵ /Halle/.
- Ringbom, Hakan, ed. /1975/. *Style and text, Studies presented to Nils Erik Enkvist* /Stockholm/.
- Svoboda, Aleš /1968/. The hierarchy of communicative units and fields as illustrated by English attributive constructions, *Brno Studies in English* 7, str. 49-101 /Brno/.

HACKSŮV "ROZHOVOR V DOMĚ STEINOVÝCH O NEPŘÍTOMNÉM PANU GOETHOVI" JAKO PŘÍKLAD TVŮRČÍHO PŘÍSTUPU K TRADICÍM NĚMECKÉ KLASIKY Leoš Houska

Z historického vědomí vyplývá potřeba nalézat hodnoty v tradici a tvořivě je rozvíjet. Na tomto základě pak závisí kvalitativní stanovení, co je tradice, co je kulturní dědictví a jak bude vypadat jeho osvojování v určité konkrétní historické situaci. Tradice je v tom smyslu souhrn dosud platných idejí minulosti, zatímco kulturní dědictví je souhrn kulturních hodnot přenechaných lidstvu minulými epochami, či podle Lenina prostě suma lidského vědění. Vytvořit určitou tradici znamená zabývat se genezí, recepcí a dalším rozvíjením dědictví minulosti, přičemž je třeba rozhodnout, co z něho převezmeme, co zavrhneme a co přetvoříme.

Uvedený metodologický výklad tohoto tématu snažili jsme se uplatnit v článku "Tradice německé klasiky a dnešní Výmar jako vzdělávací instituce", který byl již na jaře 1982 zařazen do 19. čísla bulletinu Ústředního ústavu pro vzdělávání pedagogických pracovníků "Učitelské vzdělávání", vyjde však z technických důvodů teprve v jarních měsících 1983. Odkazujeme laskavého čtenáře na uvedenou stat; zde bychom se rádi věnovali jedinému konkrétnímu příkladu aktivního přístupu k tradicím německé klasiky.

Jedním z těch, kteří se snaží o nový produktivní vztah k dílu Goethovu, je v NDR spisovatel Peter H a c k s /nar. 1928/. Roku 1976 zpracoval osobitým způsobem hru pro jednoho herce "Rozhovor v domě Steinových o nepřítomném panu Goethovi" /1976 pro edici Dilia přeložila do češtiny Eva Dlabačová/. Připomínáme výbornou inscenaci této hry v Divadle na Vinohradech s Ivou Janžurovou v hlavní roli a její televizní uvedení.

Hacksova hra pro jednoho herce je vlastně montáží z dopisů mezi Goethem a jeho přítelkyní Charlottou von Stein. Je to monolog, který je koncipován jako dialog mezi paní a panem von Stein. Pan von Stein ovšem vystupuje na jevišti pouze jako vycpaná figura; osoba, o které se ve všech pěti částech hry hovoří, je Johann Wolfgang Goethe. "Es ist ein Zweipersonenstück, welches in Wirklichkeit ein Einpersonenstück ist, das in Wirklichkeit ein Zweipersonenstück ist", říká o svém díle Brechtův epigon dialektik Hacks. Děj se odehrává v říjnu 1786, tedy krátce po Goethově odjezdu, resp. útěku od výmarského dvora do Itálie. Hacks, jak je jeho zvykem, napsal ke hře úvod. Odmítá pro své dílo označení filologická práce, přitom však tvrdí, že vypráví skutečnou událost, příběh ze skutečnosti. Nevypráví příběh ženy jako zevšeobecněnou záležitost, ale příběh jedné ženy, Charlotty Steinové. Zdůrazňuje, že se sám jako

autor nepovažuje za Goetha. K tomu je třeba poznamenat, že Hacks ve své poetice vychází ze stanoviska, že je porevolučním autorem, autorem socialistické klasiky a že tedy určité ambice přirovnávat se k představiteli výmarské klasiky má.

O aktérech hry říká Hacks, že "Goethe se ve hře vyskytuje, ale v ní nevystupuje." Naopak vrchní podkoní Josias Stein, manžel Charlotty, "ve hře vystupuje, ale nevyskytuje se v ní"; jinak řečeno je tedy podle Hackse osobou oslovovanou, která na jevišti vystupuje, ale nevyskytuje se na něm. Hra pojednává o dvou, kteří milovali, ale nikoli sebe vzájemně. Hacks v tom smyslu napsal dvě souběžná monodramata v jedné hře. Tolik ke specifice hry.

V souvislosti s námětem hry měli bychom si připomenout několik dat z Goethova života: 7. 11. 1775 přichází šestadvacetiletý Goethe k výmarskému dvoru, kde se brzy - již 11. listopadu - seznamuje s manželkou vrchního podkoního Charlottou von Stein, která je o sedm let starší než Goethe. Navštěvuje ji buď ve Výmaru, nebo za ní dojíždí na rodinné sídlo zámek Kochberg. Koncem roku 1780 dochází k vyvrcholení milostného poměru. Paní von Stein je Goethovi zároveň duchovní oporou, u ní hledá odreagování od stupidních poměrů výmarského dvora, ačkoliv i ona k němu patří. 1786 jsou spolu v Karlových Varech, bezprostředně nato, 3. 9. 1786, ujíždí Goethe na dva roky do Itálie. Jejich poměr se tím ochlazuje. Není divu, že paní von Stein obměňuje Goethovu báseň "Měsíci", kdysi jí věnovanou, a že ji pravděpodobně posílá za Goethem do Itálie jako výčitku. Např. místo původního textu druhé sloky "Breitest über mein Gefild /Lindernd deinen Blick,/ Wie des Freundes Auge mild/ über mein Geschick" píše paní von Stein: "Breitest über mein Gefild/ Lindernd meinen Blick,/ Da des Freundes Auge mild,/ Nie mehr kehrt zurück." Obdobně obměňuje všech šest slok básně a dává jí název "An den Mond nach meiner Manier".

Goethe je 5. - 8. 9. 1788 naposledy na Kochbergu. Nicméně kolem roku 1800 dochází opět k vřelejším přátelským vztahům a k výměně korespondence. Charlotte umírá 1827, pět let před Goethem. Jednoho ze synů Charlottiných, Fritze, narozeného 1772, má Goethe u sebe nějaký čas na výchování /1783 - 1786/.

O obnoveném přátelství mezi Goethem a Charlottou svědčí báseň, kterou jí Goethe poslal v den jejího narozenin 25.12.1815; slavila je týž den jako Goethův syn August. "..... Dies gibt in tiefer Winterszeit/ Erwünschteste Gelegenheit/ Mit einigem Zucker Dich zu grüssen/ Abwesenheit mit zu versüssen,/ Der ich, wie sonst, in Sonnenferne/ Im Stillen liebe, leide, lerne."

Celkem je dochováno více než 1 500 dopisů Goethových Charlottě

von Stein, jen několik málo Charlottiných Goethovi.

Charlotta inspirovala řadu Goethových děl, např. básně "Mezi dvěma světy", "Poutníkovu noční píseň", "Měsíci" aj., i první dramatické dílo Goethovo ve Výmaru, jeho "Sourozenec". Je pravda, že Goethe a ženy je již téměř zprofanované téma. Je o něm hovořeno neprávem někdy s úšklebkem či škodolibostí. Je však také pravda, že milostný život Goethův byl součástí jeho komunikativně zaměřeného subjektu, jeho životní elixír, o kterém sám jednou prohlásil: "Lust und Liebe sind die Fittiche zu großen Taten". U něho neexistoval totiž předěl mezi sociálními, psychickými a erotickými prožitky na jedné straně a jejich poetickým ztvárněním na straně druhé. Milostný život byl pro básníka Goetha nejosobitějším přijímáním společenské zkušenosti. Protiklad mezi věrností a nevěrou je jeho oblíbeným motivem v životě i v díle. Stačí připomenout báseň "Shledání a loučení" či příběh Fausta a Markétky.

Goethe znal siluetu paní von Stein a její popis ještě před tím, než přišel do Výmaru. Ukázal mu ji ve Štrasburku 12. 7. 1775 Charlottin lázeňský lékař Johann Georg Zimmermann, který ji také popsal Lavaterovi: "Má nadmíru veliké oči nejvyšší krásy. Její hlas je tichý a stísněný. Při prvním pohledu čte každý v její tváři vážnost, umírněnost, laskavost, trpící cudnost a jemnou, hluboce vkořeněnou citlivost..." Sám Goethe prohlásil po shlédnutí siluety ve Štrasburku: "Es wäre ein herrliches Schauspiel zu sehen, wie die Welt sich in dieser Seele spiegelt. Sie sieht die Welt, wie sie ist und doch durch das Medium der Liebe."

Posuďme nyní, jakou roli přisoudil vztahu těchto dvou lidí Peter Hacks ve své hře.

V první části líčí Charlotta svůj úkol vychovatelky Goethovy u dvora: "Soudí se, že můj vliv měl úspěch ... Jenom já ovšem vím, jak těžce jsem ztroskotala. Goethe mi dnes stejně jako před desíti lety připomíná nafouklého krocana. Byl to otrapa; vychovávala jsem ho; teď máme vychovaného otrapu: génia."

Již z těchto a dalších slov lze vyrozumět pokus o deziluzi Goethova kultu: "Goethe přišel do Výmaru a projevil se jako hulvát, ... Byl slavný a byl to klacek; byl to snad ten nejslavnější klacek v německých státech", i když "Znal všechny vědy a všechna umění, ale neznal vůbec svět. Goethe je nepostradatelný. Bez něho nejsme nic. Výmar - to je Goethe." Hacks se snaží naznačit rozporuplnost Goethovy osobnosti a Charlottina vztahu k němu.

Zvláště pak v druhé části vystupuje Charlotta jako milující žena, kdežto Goethe je líčen jako absolutní nevděčník, který lásku potřeboval a přijímal, ale sám nedával nic. Charlotta mu vytýká, že

mluví k ní, nikoli s ní, pokud se pokouší mluvit vážně. Považuje její za nejneohrabanějšího krasoducha, jakého kdy potkala, který "Umí všechno, když si ovšem odmyslíme, že neumí nic. Nebo jinak: neumí nic, ovšem umí to dokonale. I jeho způsob, jak se dvoří ženě, je tak nemožný, že jí snad vždycky dokáže znovu poplést hlavu." Mezi otázky a odpovědi monologu a pasáže z dopisů vkládá autor aforismy, jako je např. tento: "Muž je zásada. Žena je souhrn všech možných popření této zásady. Goethe je souhrn všech možných zásad včetně jejich popření."

Závěrem druhé části paní von Stein přiznává: "Ano, byla to Josiasova láska, nejčistší, nejušlechtlejší, nejoddanější láska. Ale ten, kdo z nás dvou miloval, jsem byla jen já a jen já."

Třetí část hry je antitezí části druhé; paní von Stein přeci jen přiznává, že se setkala u Goetha s opravdovou láskou. Jejím důkazem má být báseň "Poutníková noční píseň" z roku 1776, která jí byla věnována: "Ty, co z nebe přihlížíš, / žal a boly utěšuješ, / Kdo má dvakrát těžší kříž, / dvojnásob ho posiluješ. / Mne už zmáhají ty zmatky. / Strasti, elasti, nač tu jsou? / Míre sladký, / vstup ach, vstup mi do prsou." V této básni odhalil Goethe snad jedinou svou slabinu: že potřebuje mír srdce. A ten se mu rozhodla paní von Stein odmítnout, neboť největší potěšení jí působilo, když mu mohla vyčítat, že ji nemiluje, nebo když Goethovi sdělila, že její přecenila. Goetha "nebylo totiž možné týrat kvůli jeho chybám, nýbrž jen kvůli jeho přednostem. Naučil se opevňovat své slabiny samolibostí, ale jeho ctnosti byly úplně neochráněné. O svých ctnostech neměl nejmenší pochybnosti."

Krutě dialekticky je odhalován Goethův egoismus: "Je věrný - - svým plánům. Je upřímný - vůči příštím pokolením. Je spravedlivý - - ve svých literárních výplodech." - Není pravdou, že psal Tassa a Ifigenii jako důkaz své lásky k Charlotte, tvrdí se ve hře Hacksově, ale právě naopak: "Miluje mě samozřejmě proto, aby mohl vytvořit Tassa a Ifigenii. Jsem nástroj, který patří na jeho psací stůl. Běda oné nešťastnici, která se odváží milovat básníka."

Ve čtvrté části odhaluje paní von Stein podrobnosti nočního příběhu, který se odehrál na Kochberku v noci na 10. října osmdesát. Génus Goethe tehdy učinil Charlottu nevýslovně šťastnou. V dopise, který přichází z Itálie, očekává Charlotta nabídku sňatku, doufá, že "manželství s Goethem bude nepřetržitým řetězem pozorností, vzájemného citového prolínání a činů, plných porozumění." Dopis je však pro ni zklamáním. Goethe nepíše nic závazného. Teprve zde, v páté části, nastává definitivní tragický zvrat příběhu, který tím ovšem zůstává otevřen.

K Hacksovu "Rozhovoru v domě Steinových ..." lze říci tolik,

že autor v uměleckém díle netradičním způsobem vytvořil vztah přítomnosti k tradičnímu příběhu literární historie. Goetha v něm zbavil nezdravé glorioly, ale neupřel mu genialitu a přirozenost. Otázky a rozpory, které ztvárnil v této hře, mohou být chápány i jako otázky kladené současnému adresátovi. Můžeme v tom případě hovořit o kritickém produktivním vztahu k literárnímu dědictví. Někteří kritici se domnívají, že ve vztahu génia ke společnosti vidí Hacks i sebe.

Literatura:

- Dietze, W.: Johann Wolfgang Goethe. Thesen zur Diskussion 1982. Berlin 1981. 393 s.
- Leistner, B.: Unruhe um einen Klassiker. Zum Goethe-Bezug in der neueren DDR-Literatur. 2. vydání. Halle-Leipzig 1981. 120 s.

Zdeněk Hrbata

V Chateaubriandových Pamětech ze záhrobí /Mémoires d'Outre-Tombe/ se dvakrát výrazně objevuje motiv hradu; evokace dvou hradů jsou v chronologii autobiografie odděleny časovým úsekem přibližně padesáti let, prostorově je rozdíl vyjádřen vzdáleností mezi Bretaní a Čechami. Hrad Combours v předvečer francouzské buržoazní revoluce a Pražský hrad v roce 1833 mají však obdobné ústřední postavení v od sebe vzdálených knihách Paměti, v jejichž kompozici představují symbol zatížený četnými významy. Při psaní, redakcích a revizích Paměti nevstupovala dávná či nedávná chvíle do autobiografie jen v matných vzpomínkách, rekonstruovaných kritériích mládí či silou nejvýraznějšího dojmu, ale především tehdy, když si Chateaubriand připomíná konkrétní minulou skutečnost, událost, uplynulou dobu /Paměti v chronologické posloupnosti dospívají k tomuto bodu/ ve chvíli, jež poznamenává jeho současnou existenci, a ovlivňuje tak i půdorys kompozice, způsob zvýraznění obsahu, postupy retrospekce aj. ^{1/} Tato metoda umožňuje literární zpracování vzpomínky jak ve smyslu poetizování či historizování vyprávění i jeho stylu, tak i možnosti vytvářet zpětně "vnitřní krajiny", výsledek souhrnu a propojování elementů autorovy zkušenosti a citovosti, dotvářet a modelovat minulost, své vzpomínky na ni, dávnou a současnou zkušenost, staré prožitky a nové reflexe do podoby prostoru vymezeného začátkem-koncem, obsahujícím psychicko-vývojovou zkušenost subjektu /autobiografie/, ale také historii v pohybu, který subjekt strhává nebo jemuž se subjekt snaží uniknout pomocí fabule Paměti - jejími románovými prvky -, zpětnými uzavíráními "fází" vývoje. Vzpomínka-hrad /Combours/ a přítomnost-hrad /Pražský hrad/ zahrnují rozvité /společné/ nebo nerozvítené významy /ukončené a specifické/, spojují časové momenty, v předložené chronologii vzdálené, vyjádřením neúprosnosti dějinného procesu, jeho odrazu v autorově subjektu, který jej uzavírá do básnické symboliky. Autobiografično i historično zde promlouvají prostřednictvím vytvořené mnohovrstevné významovosti objektu.

"Narodil jsem se šlechticem" ^{2/} - říká autor v úvodu Paměti; vzápětí však dodává, že zažil i neodvratný úpadek šlechty, tj. její zánik jako třídy. Průběh tohoto odumírání se odráží v historických faktech a autobiografické zpovědi Paměti, v pozorování a zaznamenávání jevů vnějšího světa i vývojových etap subjektu. Historicko-ekonomická podstata existence šlechty je v Chateaubriandově vědomí spjata s držbou feudálního dominia, jehož správní jednotkou i symbolem je

středověký hrad. Hrad Combours u Saint-Malo byl sice ve středověku sídlem jedné z větví Chateaubriandů, avšak autorův otec jej paradoxně - i když vzhledem k ekonomické situaci šlechty té doby dosti příznačně získal až poté, co se jako rejdař a obchodník s otroky a bavlnou domohl majetku, jenž mu umožnil koupit hrabství Combours, ekonomicky se přeměnit z dravého měšťáka ve středověkého barona v jedné z nejzaostalejších provincií Francie.

Chateaubriandův popis Comboursu je příznačný úzkým propojením tří zahrnutých významů: 1/ historického, 2/ osobního /autobiografického/, 3/ dobově estetického /romantická poetika/. První obraz hradu zvýrazňuje jednak slovo feudální /feudální ráz objektu/: "Na západním konci..., se věže feudálního sídla tyčily nad stromy vysokého lesa osvětlovaného zapadajícím sluncem," ^{3/} jednak ukazuje, jak literární kánon tíhnoucí k sentimentalismu pohled dokresloval za spolupůsobení světla, denní doby. Způsob deskripce podléhá postupnému přibližování se subjektu k objektu a vychází z Chateaubriandovy obvyklé segmentace celku na jeho části a ze zvýrazňování jejich typických znaků /architektonických detailů/. To je zejména vlastní vnější charakteristice hradu: "Jeho smutná a přísná fasáda ukazovala kurtínu nesoucí galerii s podsebitím, zubatou a uzavřenou. Tato kurtina spojovala dvě věže různého věku, z různého materiálu, různé výšky a tloušťky, věže byly zakončeny cimbuřím a špičatou stříškou...", atd. - dále jsou zmíněny "holost zdí", "příkop", "padací můstek" a konečně "znak pánů z Comboursu". Kromě tohoto popisu vnějšku je zdůrazněna starobylost a historický význam Comboursu, kdysi hraničního hradu Bretaně a krunyře nezávislosti země, který však v přítomnosti klesl na úroveň sídla venkovské šlechty. Vnitřní prostory hradu /charakteristika vnitřku/ jsou značně spleťtité: rozlehlé sály, tajná schodiště a průchody, labyrinty podzemních chodeb, jejichž větvení je neznámé - "všude ticho, tma a kámen" ^{5/}. Vnitřek gotického hradu Comboursu je tak v deskripci ztotožňován s tajuplným prostorem budov gotického či "černého" románu, kde vládne pochmurnost, samota, v níž se kroky rozléhají jako jediný zvuk, zaplňující prázdnotu. Combours, jehož některé svažující se chodby jsou přirovnány k chodbám pyramid ^{6/} a jehož prostory později v Pamětech připomíná mlčenlivá a "mrtvá" Velká kartouza u Grenoblu ^{7/}, se stává prostřednictvím popisovaných znaků hradem-hrobem; jeho spleťtité a temné chodby představují nadbytečný prostor v obsahu zbavené formě. Neexistence podstaty je překrývána gigantickou schránkou, pyšníci se pouze svou melancholickou vnější podobou a záhadnými složitými útroby, vyprázděnými staletími. Elementy popisu hradu se skládají do výsledného obrazu objektu zbaveného své původní a nejvlastnější funkce.

Kdo obývá tento hrad jakoby okopírovaný z vinět středověkých rukopisů? Rozpor mezi počtem osob a velikostí prostoru je zřejmý, i když záměrně hyperbolizovaný /12 osob v hradu, který by pohodlně ubytoval sto rytířů, jejich paní, podkoní, panoše, oře i "smečku krále Dagoberta" k tomu^{8/} /Rozlehlost Combourgu v Chateaubriandově představě současně implikuje jeho opuštěnost, ale i hermetickou uzavřenost, osamocenosť hradu v krajině, osamocenosť jeho obyvatel /"velmi smutno bylo na combourgských vřesovištích, ještě více na hradě"^{9/}. Ústřední postavou hradu ponořeného do minulosti je Chateaubriandův otec, vyžívající se v relikviijním vztahu ke genealogii rodu, ale zvláště v ožívování feudálních práv, vázaných na držení hradu a panství. V poloprázdném hradu, v němž žije rozptýleně rodina a služebnictvo, všímá si autor, obrazně řečeno, zcela anachronického vztyčování korouhve pánů z Combourgu v době, kdy se již připravuje rozvinutí vlajky revoluce. Vzhledem k této společensko-historické situaci vystupuje do popředí grotesknost popisovaných feudálních pseudorituálů, při nichž se rodina shromažďuje ke "gotickým zábavám" v úloze "posledních svědků" feudálních mravů, zatímco otec je jejich strážcem. V kontrastu hradní pánové - sedláci hledí obyvatelé Francie, která již není, na hry Francie, která již také není. Prázdnota prostoru je doplněna prázdnotou funkcí, pedanticky vyžadovaných bývalým rejdařem, jenž zakoupil Combourg, aby, jak připomíná Chateaubriand, demonstroval převzetí a znovunabytí práv po předcích jako výraz reintegrace, návratu k původnímu stavu. Tento mýtus šlechty /ve smyslu falešné historie/, ztělesněný v Chateaubriandově otci, je však tím více zpochybňován, čím více se projevuje snaha přiblížit se ke "kořenům". Ve dvojici vesnice - hrad lze feudální rytmus života udržovat již jen mechanickým způsobem, každodenním opakováním absurdních úkonů. Tato fraška má však převážně pochmurný ráz, neboť je rámcována pochmurnou schránkou přeživší své historicky podmíněné držitele a řízena fanatickým stoupcem monarchie, jenž se snaží oživit své vize o křížáckých předcích v přítomnosti. Combourg je spojením "kamenné tvářnosti a tváře /kamenné/ otce". Relace otec - hrad /oba dva "neživí" nebo přežívající kdesi mimo dobu/ představují reverzní metafory vzájemně se zastupující. Matka a sestra, zpětné archetypy /vzhledem ke chronologii vývoje celého autorova díla/ Chateaubriandových ženských hrdinek, vyznačujících se pasivitou, přehnanou citlivostí, zbožností, tichým rozjímáním, vystupují v autobiografii obdobným způsobem jako pokořené hrdinky v syžetu gotických románů. Vnitřně se s atmosférou hradu neztotožňují, avšak do fixovaných významů "žánru" - neboť v těchto částech jako by Paměti srůstaly s gotickým románem - patří proto, aby doplňovaly tradiční protikladnou relaci tyran - trpitelka. Ač je Com-

bourg přirozeným centrem kraje a v prvních knihách Paměti i ústředním bodem kompozice /neustálé autorovo vracení se na Combourg/, je především hradem otcovým. Ve stejném kraji se ale nachází i jiný "hrad" - Monchoix, zámek matčina bratra /nebo "opravdový matčin hrad"^{10/}, antitetický protějšek: proti starobylému feudálně barbarskému Combourgu, kde jsou však současně život a mravy střídmejší, stojí ne tak vzdálená aristokratická "minulost" galantních slavností; tichý a temný příbytek opředený legendami kontrastuje s hlučným domem, donjon středověkého barona s vilou římského velmože. Tento protiklad je pravděpodobně vytvořen zcela záměrně - protože skutečná samota a opuštěnost života na Combourgu jsou podle dochovaných svědectví značně sporné^{11/}, aby vynikla spolu s melancholicky popisovaným okolím stísněnost prostředí skutečného hradu.

Combourg symbolizuje jiný čas, de facto již pouze přežívající feudalismus, a je miniaturním obrazem staré Francie, v němž se otec touží chiméricky přiblížit k ideálu středověkého šlechtice. Jeho každodenní obřadnost, životní postoje, poměr k rodině jako by směřují k totální shodě s přežitou funkcí středověkého hradu. Postava otce je v kompozici Paměti pojata tak, že v první řadě ztělesňuje spíše než princip tradice dědice tohoto principu jako ochránce všech forem legitimacy a kastovníctví. Hrabě de Combourg, jehož pojetí historického vývoje je zúženo na otázku rodové posloupnosti, je ve vztazích ke svým dětem ovlivněn výlučně retrospektivním pohledem. Nezajímá jej budoucnost ani přítomnost rodu /dětí/, pouze jeho minulost. Jemu podřízený život na hradě je monotónní a mechanický, souběžně s tím přecházející až v tragicky dusivou maškarádu. Postava otce s pravomocí středověkého seigneura, jím tyranizovaná rodina a prostory strašidelného hradu nejvýrazněji vystupují v slavné kapitole Paměti - Život na Combourgu - Dny a večery:

"Podzimní a zimní večery měly jiný ráz. Když skončila večeře a čtyři spolustolovníci se od stolu vrátili ke krbu, matka, vzdychajíc, vrhala se na starou postel z ožehlého mušelínu; stavěli před ní kulatý stůl se svíčkou. Sedal jsem si k ohni s Lucile; sluhové sklízeli se stolu a odcházeli. Pak se můj otec začal procházet a přestával, až když nastal čas ke spaní. Byl oblečen do šatů z bílého ratiné, či spíše do jakéhosi pláště, který jsem viděl jen na něm. Jeho napůl lysá hlava byla pokryta vysokou rovnou bílou čepicí. Procházel se, vzdaloval se od ohně, rozlehlá síň byla tak málo osvětlená jedinou svíčkou, že nebyl vidět; bylo ho pouze slyšet, jak stále kráčí v temnotách: pak se pomalu vracel ke světlu a postupně se vynořoval z tmy jako přízrak s bílými šaty, bílou čepicí, dlouhou a bledou tvář. Lucile a já jsme si tlumeným hlasem něco povídali, když byl na

druhém konci sálu; zmlkali jsme, když se k nám blížil. Procházeje, říkal nám: "O čem jste mluvili?" Zachváceni hrůzou neodpovídali jsme; pokračoval v chůzi. Zbytek večera dorážel k uším už jen pravidelný hluk jeho kroků, matčino vzdychání a hučení větru." 12/

Napětí situace je zde zvýrazněno mj. opět "velkou síní", temným poloprázdným prostorem, v němž se jako stroj pohybuje stín, téměř neživá postava, "strašidlo" s bledou, protáhlou tváří. Symbolika Chateaubriandova Combourgu v této části dosahuje vrcholu: otec se vynořuje z temnot, tj. z hlubin minulosti, aby se na okamžik ocitl v polosvětle krby, ohně - znamení života, vzápětí se ale vrací do temnot sálu, do příšeří středověku a snů o něm. 13/

Navzdory výrazně nostalgickému nádechu vzpomínek na dětství, které uplynulo, hrad Combourg s postavou otce, nositelé převládajících významů, účinkují jako tvůrci začarovaného kruhu, v němž dochází k zastavení historie nebo spíše k jejímu vrácení o několik set let nazpět v období, kdy se schyluje k definitivnímu rozbití tohoto kruhu. Tuto skutečnost si však autor mohl uvědomit v plné míře až s časovým odstupem, po zvážení mezitím proběhnuvších událostí a "utřídění" zkušeností. Zachycení petrifikovaných vztahů na Combourgu v mnohdy výrazně symbolické rovině je možno chápat jako věrný odraz širší reality monarchistické Francie před zánikem. To, co autobiografie předkládá jako soukromé rodinné události, reprezentuje na úrovni historie symptomatické projevy rozkladu a neudržitelnosti jedné společnosti. V jistých zdůrazňovaných rysech otcovy fyzionomie, v jeho projevech, ve vyžadování bezpodmínečného dodržování obsahu zbavených činností neodbytně vystupuje přízrak smrti jedné epochy. Opuštění prostoru Combourgu se pak jeví jako únik ze sféry zániku, i když si autor ve svém vědomí odtud odnáší do smrti jej provázející přesvědčení aristokrata, oddaného legitimisty.

Chateaubriand vystupuje v Pamětech zejména jako svědek, který si nechce vybrat jednu ze dvou cest, na jejichž rozcestí se obvykle dostává, a proto vždy nakonec odchází z nějaké scény, aby se uchýlil /alespoň načas/ do ústraní. Celé jeho dílo charakterizuje jeden základní rozpor: na jedné straně věrnost třídě, z níž vzešel, a Bourbonům a na druhé straně nedostatek úcty k absolutistické vládě, zkorumpované monarchii /již jeho účast v kontrarevolučním boji je poznamenána skepsí k "věci" své třídy - při první příležitosti "armádu princů" bez sentimentalismu opouští/. "Ancien régime" se mu nezdá natolik krásný, aby byl příliš urputně hájen. Současně však odmítá vstoupit do řad jeho hrobařů. Toto paradoxní stanovisko, jak výstižně říká P. Barbéris, paralyzuje myšlenku a čin a je příznačné pro třídy v úpadku. 14/

Chateaubriandovy cesty do Čech se uskutečnily v roce 1833, v mě-

sících květnu a září. Spisovatel je podnikal nerad /bylo mu šedesát pět let/, s vědomím předem ztracené věci, ale v zájmu legitimacy a ve snaze prokázat rytířskou službu dámě se přece jen s poselstvím vydal na cestu. Uvězněná vévodkyně de Berry, která se po červencové revoluci marně pokoušela roznítil legitimistické povstání, se na bývalého ministra a velvyslance obrátila s prosbou, aby odjel do Prahy, kde sídlila královská rodina v exilu v čele s Karlem X. Chateaubriandovým úkolem bylo předat dopisy, smířit pražský dvůr s vévodkyní /uzavřela tajný morganatický sňatek/ a připravit půdu pro její návštěvu v Praze. Onou pověstnou "vanitě" často zakrývaný Chateaubriandův rozpor mezi oddaným legitimistou a poznáním neudržitelnosti ultraroyalistických postojů, které však neostouzel především proto, že mu byl daleko odpornější měšťácký režim Ludvíka-Filipa, "krále-občana", se vyhroutil právě během jeho návštěv v Praze, jež také přispěly k definitivnímu zavržení iluzí.

Část Paměti, v níž Chateaubriand popisuje své cesty do Čech přes německé státy je protkána četnými melancholickými úvahami, historickými exkurzami, stylizacemi - romaneskními prvky, z nichž nejdůležitější jsou: Chateaubriand odjíždí do "nehostinné země" jako poutník /stylizace do role "životního poutníka" je však příznačná pro celé Paměti - poutnictví přechází na Pražském hradě v jinou oblíbenou autostylizaci "starého křižáka", který přišel "dotknout se svou palmovou holí a zaprášenými sandály ledového prahu ciziny," 15/ tentokrát ne proto, aby poznal místa, kde Kristus získal trnovou korunu /viz Cesta do Jeruzaléma/, ale aby oživil naději na znovuzískání ztracené koruny pro Bourbony /romantická autostylizace do role poutníka mu mj. umožňuje symbolicky spojit, právě na půdě Čech, své osudy s osudem Byronovým a Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic/. Poutník směřuje do prostoru, kam se uchýlili "vyhnanec" /Karel X./, "proskribované dítě - sirotek" /syn vévodkyně de Berry a vnuk Karla X., vévoda de Bordeaux, později hrabě de Chambard/. Uvedené stylizace, postupy, romaneskní prvky je nutno nahlížet v souvislosti s dvěma skutečnostmi: 1/ apriorní Chateaubriandovou nechtí k cestě, z níž vychází i autorovo modelování pozorované krajiny, tak aby odpovídala spíše duševním stavům než realitě - odtud "negativistický přístup" k neznámému prostředí a objektům. V "smutném" Německu a Čechách si Chateaubriand připomíná idyllické scénérie z Vergiliových a Horatiových básní, nevlídný drsný sever srovnává s klimatem Středozemního moře, koloritem a mentalitou Itálie a Španělska. 2/ přítomností vnitřního domácího centra, organizujícího vidění a zobrazení, 16/ vysoké vědomí - od dob Voltairových u francouzských spisovatelů téměř bezpříznakové - superiority Francie jakožto kulturního a duchovního střediska: "Francie je srdce

Evropy: podle větší či menší malátnosti země, v níž se nacházíme, mohli bychom odhadnout, jak daleko jsme od Paříže." 17/ V této perspektivě pak ještě více vyniká reálná atmosféra pruského a rakouského absolutismu, který se Chateaubriandovi dokonale zprotivil zejména poté, co mu Metternichovy policejní předpisy znemožnily po dobu téměř tří dnů pokračovat v cestě do Prahy /na hranici se zjistilo, že neměl v pořádku víza - Chateaubriandova kritičnost se v tomto okamžiku mísí s uraženou ješitností bývalého ministra zahraničí, jehož proslulost a význam odmítal rakouský celník uznat/. Výprava do Čech začíná popisem krajiny: "v kolesece zchátralé jako monarchie Huguesa Capeta" 18/ se spisovatel noří do šumavských lesů a přiblížení jejich atmosféry je analogické vzpomínkám na okolí Combourgu; navzdory květnovému dni Chateaubriand vykresluje ponurý prostor: "... obzory se skláněly, až se téměř dotýkaly země. Těmto končinám chybí světlo a se světlem život; vše je vyhaslé, chřadnoucí, blednoucí; zima jako by pověřila léto, aby jí opatrovalo jinovatku, až do jejího příštího návratu." 19/ Česká krajina se stává "širší" metaforou hradu, předznamenáním konečného cíle a rozuzlení - města, vesnice, příroda mají "smutný ráz, jenž vládne v této zemi" 20/ až do Prahy.

Je třeba si uvědomit, že Chateaubriand se vydal do Čech zřejmě bez jakékoli literární či historické průpravy, s německým tlumočnickem; na stránkách deníku z cest do Prahy není zaznamenáno, že by si některý z obrozenců povšiml jeho příjezdu, oznámeného petitem v úředním Prager Zeitung pouze mezi přibylými cizinci. Nikdo z českých spisovatelů, ač se to zdá podivné, autora slavné Ataly, prubířského kamene obrozenecké češtiny, nenavštívil. Historickým a literárním poznámkám vztahujícím se k Čechám "bychom lichotili, kdybychom je nazvali povrchními" 21/. Nepřesnosti v pasážích věnovaných Praze zabraňují tomu, abychom uvažovali o validitě konkrétních informací a o Chateaubriandovi jako jejich fixátorovi /za zmínku snad jen stojí, že si povšiml zakládání Chotkových sadů a ovšem zpusťlosti Pražského hradu, jehož podoba, jak dále uvidíme, nabývá však specificky širšího významu/ - téměř vše je podřízeno modelu "vnitřní krajiny", symbolice významů, v níž zmatené a neúplné údaje vztahující se k Čechám hrají jen malou roli. 22/

"Vystoupil jsem tichými, temnými ulicemi bez luceren až k úpatí vysokého kopce, korunovaného ohromným hradem českých králů. Budova se proti nebi rýsovala jako černá masa; žádné světlo nevycházelo z jejích oken: bylo v tom něco z osamělosti, polohy a velikosti Vatikánu nebo Jeruzalémského chrámu viděného z údolí Josafat. Bylo slyšet jen ozvěnu kroků mých a mého průvodce..." 23/ Na rozdíl od vnějšího popisu Combourgu se Pražský hrad Chateaubriandovi zjevuje ve večerních

hodinách jako jednolitý architektonický celek; je majestátním monументem českých králů: opuštěný a nenavštěvovaný současnými panovníky vzbuzuje nostalgii, protože jeho funkce být sídlem králů je naplňována jen "zpoloviny". Tento "zneuznaný" prostor se stává sídlem sesazeného, tedy rovněž zneuznaného krále - a dochází v něm k propojení tragédie a komedie, velikosti pádu odpovídá velikost /monumentalita/ Hradu, komično se pak projevuje v posledním dějství dějinné frašky "Živých ruin", jež se tu odehrává. Rozlehlost Hradu, vyprázdňené sály, dlouhé chodby, pustá nádvoří, cizí strážé, místnosti téměř bez nábytku vyvolávají v Chateaubriandovi představu spíše vězení než paláce, bloudění v nekonečných /začarovaných/ prostorách, přirovnávaných k "strašnému klášteru" Escorialu /pojetí hradu jako hrobu/. Výrazný popis vnější podoby Hradu i jeho prostor vytváří obraz sídla opuštěného vlastními majiteli, symbol Karla X. opuštěného Francií i opuštěného principu monarchie.

Stejně tak jako na Combourgu, i na Pražském hradě jsou obrovské prostory obývané jen malým počtem lidí. Zatímco na rodném hradě se v protikladu ke skutečnosti vnucovala představa početné hradní čeledi, zde se zase vynořují reminiscence na "staré časy" Tuileries. Na Hradě se přísně dodržují, ovšem na nejvyšším stupni hierarchie bývalé monarchie, absurdní obřady vnějškově stvrzující "právoplatnost". Dvorní etiketa je dodržována podle stejných předpisů jako v Paříži. Směšně působí /oproti Combourgu tím více, že Francie i Evropa prožily revoluci 1789 i červencovou revoluci 1830/ rituál, s jakým je "věčný poutník" uváděn k člověku třikrát donucenému k exilu /jeho současné vyhnanství je již "posledním"/ ve vypůjčeném sídle českých králů, kde se projevuje řada jiných tradičních příznaků "životu dvora" - kama-rilla, intriky, favorité, pravidelné audience za přítomnosti ministrů atd. V životě vyhnaných králů nepřevládá soukromí, ale vnější atributy /neustále vzbuzují iluze/ jejich bývalé moci nebo mechanismus opakujících se obřadů, vydávajících formu za obsah, který však již neexistuje - forma se v nejlepším případě představuje jako "prázdný obsah". Této atmosféře odpovídají i portréty postav. Uvnitř pustého Hradu bloudí těla, která již ani nejsou lidmi, neboť jsou stíny nořícími se z šera dějin; vévoda de Blacas, první králův dvořan, je charakterizován "dlouhým, nehybným a bezbarvým obličejem." 24/ Činnost v obrovském hradě je vlastně paralyzována, neboť sestává jen z automatizovaných pseudorituálů, jejichž trvání je přesně vymezeno: "Odbila osmá: hlas barona de Damas rázem ukončil náš rozhovor, jako když kyvadlo hodin, po odbití desáté, zastavilo kroky mého otce ve velké síni Combourgu." 25/ V symbolické přízračné scéně, kdy král hraje se svými

dvořany karty uprostřed temného sálu osvětleného jen svíčkami, Chateaubriand si uvědomuje, jak zde "monarchie umírá mezi dvěma pohasínajícími plameny." ^{26/} Sama jeho autostylizace jako poutníka-rytíře se stává karikaturou v okamžiku, kdy je přímo konfrontována se zchátralou královskou rodinou, jejíž bezútěšný obraz, výsledek neúprosné historie, není s to vylepšit ani sentimentálně lítostivá stylizace Bourbonů jako rodiny vyhnanců a uvězněných. Motivy popisu opakují a zdůrazňují relaci vyhnaný král - Pražský hrad, v níž druhý člen přestává působit jako pojem zahrnující jiné historické vazby, jinou /slavnější/ minulost, ale vystupuje především jako místo zániku, kde se uzavírá jedna etapa dějin Francie a kde umírají iluze o legitimitě. Opuštěnému cizímu hradu odpovídá opuštěný cizí král, který se stává, stejně jako Chateaubriandův otec v poměru ke Combourgu, jeho metaforou. Král splývá s "černými budovami hradu", v nichž je uzavřen. Pražský hrad jako "hrad" - symbol je jedinou výraznou dominantou Čech, "okolí hradu", v němž se vždy zjevuje fantom-král: "Ale, ať jsem byl kdekoli, vždy jsem viděl Hradčany a francouzského krále, v oknech tohoto hradu, jako přízrak vládnoucí všem těm stínům." ^{27/} Vyhnaní Bourboni přecházejí cele do kategorie "posledních" /poslední Načezové, poslední z rodu Abencerovců, poslední svědek, poslední poddaný a poslední král atd./; poslední je i diplomatická mise pana de Chateaubriand, nejen z důvodů jeho vysokého věku, ale i poslední možná v obraně legitimacy. Členové královské rodiny bloudí "smutní a melancholickými" v dlouhých sálech Hradu. V tomto okamžiku se stává "melancholickým" i Chateaubriandovo líčení, neboť pro celé jeho dílo typická kategorie "posledního" má dvojí význam. Zahrnuje vědomí toho, že něco končí, že se cyklus uzavírá /především dějinný cyklus/, zároveň však to, co končí, v přítomnosti ještě žije /ve smyslu bytí; nebo živoří vzhledem k minulé historické úloze/ - nastává chvíle pro retrospektivní shrnutí, pro ožívování stínů minulosti v jejich bývalé slávě /v kontrastu k úpadku jejich potomků/ a také pro zhodnocení principů, které jsou neudržitelné. Chateaubriand, rovněž jeden z "posledních", na sebe v Pamětech tento úkol bere, aniž by však v základních otázkách upadal do přílišné nostalgie - pojetí autobiografie jako místa konfrontace mezi subjektem a historií, již nakonec vše podléhá /subjekt se jejím prostřednictvím mění/, mu to téměř vždy znemožnil.

Při druhé cestě do Čech, opět na žádost vévodkyně de Berry, měl Chateaubriand projednat s Karlem X. otázky týkající se prohlášení plnoletosti vévody de Bordeaux /Jindřicha V./ a možnosti protestu proti uzurpací trůnu Ludvíkem Filipem. Před nadšenými legitimisty, kteří se sjížděli z celé Evropy pozdravit mladého následníka, však část královské rodiny utekla z Prahy, z "hradu", i ve svém degradovaném významu

jediného důstojného sídla, a odjela nejprve na zámek v Buštěhradu - v paralele k životu bývalého královského dvora ve Francii jej Chateaubriand ironicky nazývá současným Trianonem - a dala tak najevo i v symbolické rovině, že vystupuje z běhu dějin.

Motiv "hradu" - Combourgu a Pražského hradu - spojuje jako oblouk dva momenty v Chateaubriandově životě značně vzdálené. Obdobné významové vrstvy obou objektů z nich činí jeden symbol, jehož rozměry je však nutno chápat šíře /vnější vzhled hradu, vnitřní prostory, krajina kolem hradu, jeho historie a především jeho obyvatelé, často určující jeho současnou funkci/. "Hrad" jednou předznamenává úpadek na "nižší" úrovni /rodová šlechtická legitimita/ provinčního feudalismu, podruhé symbolizuje na "vyšší" úrovni dědičné dynastie zánik v době, kdy se kruh definitivně uzavřel /v ekonomicko-sociální struktuře již bylo dávno rozhodnuto/. Combourg a Pražský hrad si uchovávají v romantickém utváření "vnitřní krajiny" sice navzájem rozličné znaky /přičemž shody jsou zdůrazněny/, ale nacházejí společný hlubší význam v obsažené symbolice historicky "mrtvého" prostoru, v němž se odehrává smutná fraška křečovitých grimas.

P o z n á m k y

1/ Vzpomínky na dětství a na Combourg byly napsány převážně v r. 1812 a v r. 1817; 1. část Pamětí, jejichž součástí tvoří /1.-3. kniha/, byla v první redakci hotova zřejmě v r. 1822. Znovu byla upravována v l. 1830-33, kdy se Chateaubriand rozhodl učinit z Pamětí své vedlejší dílo.

Cesty do Čech jsou zahrnuty v 3.-5. knize a 8. knize 4. části Pamětí, vznikajících na podkladě cestovního deníku, který si autor psal ve voze a v hostincích.

Celé Paměti byly zvláště v r. 1846 podrobeny důkladné revizi. Edice, z níž citujeme /Chateaubriand, Mémoires d'Outre-Tombe, édition du centenaire intégrale et critique en partie inédite établie par Maurice Levaillant, I, II, Flammarion, Paříž 1964/, se snaží představit Paměti v jejich původní podobě ze 16. listopadu 1841, kdy byly dopsány.

- 2/ C.d., I, 1re Part., Livre I, chap. 2, s. 15.
- 3/ C.d., I, 1re Part., Livre II, chap. 2, s. 62-63.
- 4/ Tamtéž, s. 63.
- 5/ Srov. tamtéž, s. 64.
- 6/ Srov. tamtéž.
- 7/ Srov. c.d., I, 2e Part., Livre V, chap. 5.
- 8/ Srov. c.d., I, 1re Part., Livre III, chap. 3, s. 106.
- 9/ Tamtéž, s. 108.
- 10/ Viz B. Didierová, Thématique du château dans les premiers livres des Mémoires d'Outre-Tombe. In: Relire les Mémoires d'Outre-Tombe /cyklostylované vydání příspěvků k "Journées d'étude organisées par la société des études romantiques /15-16 janvier 1977/ à l'École Normale supérieure", s. 85.
- 11/ Srov. G.Collas, La jeunesse bretonne. In: Chateaubriand, Le livre du centenaire, Flammarion, Paříž 1949, s. 17-18.
- 12/ C.d., I, 1re Part., Livre III, chap. 3, s. 110.
- 13/ Srov. J.-Cl Berchet, Histoire et autobiographie dans la première partie des Mémoires. In: Relire les Mémoires d'Outre-Tombe, s. 38.
- 14/ Srov. P. Barbéris, Aux sources du réalisme: aristocrates et bourgeois, Union Générale d'Éditions, Paříž 1978, s. 394.
- 15/ C.d., II, 4e Part., Livre IV, chap. 5, s. 237.
- 16/ Srov. M.M. Bachtin, Čas a chronotop v románu. In: Román jako dialog, Praha 1980, s. 239.
- 17/ C.d., II, 4e Part., Livre III, chap. 8, s. 193.
- 18/ Srov. c.d., II, 4e Part., Livre III, chap. 14, s. 210.
- 19/ Tamtéž, s. 211.

20/ Srov. tamtéž, s. 212.

21/ H. Jelínek, Poslední diplomatické misee pana de Chateaubriand. In: Podobizny básníků sladké Francie, Praha 1946, s. 77.

22/ Pokud jde o zmínky o Hankovi, Čelakovském, B. Hasištejnském z Lobkovic aj., českém "dialektu", jemuž prý Poláci vytýkají zženštilost /Chateaubriand to charakterizuje jako spor nářečí dóorského a iónského a uvádí k tomu analogii z bretonských dialektů/ - srov.: H.Jelínek, c.d., jež je v podstatě parafrází a komentováním příslušných pasáží týkajících se Čech. Jelínek také vyslovuje domněnku, že Chateaubriand o překladu Ataly do češtiny vůbec nevěděl. Je pravděpodobné, že údaje o Čechách si Chateaubriand doplňoval až dodatečně, podobně jako v případě Cesty do Ameriky.

- 23/ C.d., II, 4e Part., Livre IV, chap. 1, s. 216.
- 24/ C.d., II, 4e Part., Livre IV, chap. 10, s. 246.
- 25/ C.d., II, 4e Part., Livre IV, chap. 5, s. 237.
- 26/ Srov. c.d., II, 4e Part., Livre IV, chap. 5.
- 27/ C.d., 4e Part., Livre IV, chap. 11, s. 251.

O stoletých narozeninách Viléma Mathesia, které uplynuly o prázdninách letošního roku vzpomínáme dnes na fakultní půdě university Karlovy, na které působil od r. 1909, jeho významné osobnosti a díla, jímž přispěl k prohloubení československé a mezinárodní lingvistiky. V dobovém odstupu let uvědomujeme si především jeho zásluhu, že v třicátých letech tohoto století protrhl dynamismem své vědecké osobnosti strnulou hladinu našeho historicky a psychologicky orientovaného jazykozpytu a proti jeho jednostranné historicky genetické problematice zdůraznil funkční analýzu současné jazykové promluvy. Jeho životně oddanému a uznanému úsilí přispěla i přesnost a klidná, přesvědčivá jasnost jeho obsažných statí, se kterou dovedl vysvětlit své funkční pojetí lingvistiky jazykem prostým přitěže odborné terminologie. Po obou těchto stránkách, myšlenkově obsahové a stylisticky jasné, nelze v odkaze jeho jazykovědného i literárního díla pozorovati ani význačných změn ani odbočení od jeho pevné linie zásad a cíle. První jeho příspěvek, posudek průbojného Jespersenova spisu "Růst a struktura anglického jazyka", kterým seznámil ve Věstníku České akademie roku 1906 naše filology s pokrokovými názory vynikajícího dánského lingvisty, je obsahově a stylisticky stejně vyzrálý jako je soubor jeho pozdějších prací, který sestavil v letech 1941 - 1943 v Kolíně pod názvem Čeština a obecný jazykozpyt, aby širšímu kruhu našich filologů vysvětlil na materiálu dnešní češtiny hlavní problémy funkčního hlediska na jazyk a současně i upozornil na nutnost stylistické vytríbenosti výkladového jazyka, jejíž důležitost pro jasné vyjádření myšlenky je zanedbávána. Stejně hodnotný je jeho odkaz naší i zahraniční lingvistiky v objemném souboru statí, který v překladu Libuše Duškové a ve vydavatelské péči Josefa Vachka vyšel nákladem Československé akademie věd r. 1975 pod názvem A Functional Analysis of Present Day English on a General Linguistic Basis, jenž jistě po dlouhou dobu zůstane aspoň u nás důležitou spolehlivou bází pro diskuse v nekončícím procesu stále hlubšího poznávání jazyka a jazykozpytu. Ve všech těchto studiích Mathesius jeví se jako představitel u nás celkem řídkého typu lingvistů, kteří již zpočátku se opírali o linii široce pojatých evidentních a i dobově nových přijatelných principů, na jejichž nosné bázi mohli rozvíjeti stále hustější síť dalších funkčních poznatků, síť, kterou Mathesius nazval charakteristikou, jíž se jeden z konfrontovaných jazyků ve svých konkrétních promluvách liší od druhého. Tyto charakteristické, funkční ryey dovedl pozorovat a přesně vyjádřit zejména ve srovnání promluv dvou nebo více jazyků označujících

cích stejnou mimolingvistickou skutečnost, aniž své vysvětlení opíral o abstrakce ve vyšších polohách, překračující jeho vlastní předpoklady nebo stanovené meze své analýzy. Tímto postupem lišil se od jiného typu vědců, jako matematiků, fyziků a jiných badatelů, kteří stále vyšší abstrakcí dospívali k obecně platné zákonitosti zahrnující všechny jevy, které pozorovali. K tomuto typu lingvistů, kteří vycházejí z teorií opírajících se o jiné než jazykové skutečnosti, Mathesius jistě nenáležel, ježto omezoval své zkoumání této skutečnosti jen na tuto skutečnost samu. Bližil se tím zdánlivě a bezděky k teorii matematiky, která vychází jen z několika základních premis a které je jinak testem správnosti celé operace shoda se správností jednotlivých složek. Tuto teorii nelze však aplikovat na lingvistiku, která se sice také opírá o logickou zákonitost, ale jinak je vědou teleonomickou^{1/}, a to samostatnou, ježto se svými entitami, znaky, liší zásadně od jiných teleonomických věd, např. od biologie. Mathesius nemohl souhlasit ovšem ani s názory mladogramatické školy v tom, že používali psychologického vysvětlování těch jazykových jevů, které nemohli vysvětlit pozitivistickou metodou historického hláskosloví nebo v tom, že někteří mladogramatikové považovali popis hláskových změn již za jejich vysvětlení. V době, kdy Wundtovo dílo Völkerpsychologie I. - II. Die Sprache, 1904 bylo mnohými německými lingvisty přeceňováno, Mathesius správně zamítal směšování jazyka s psychologickými jevy. Souhlasil s tím i náš obecný lingvista Emil Franke, žák Finckův, který ve svém zajímavém pojednání "O tvoření kořenů a kmenů v různých jazykových skupinách" zdůraznil, že "jazykový jev není nikdy vysvětlen převedením na odpovídající duševní jev" a že "psychologické posuzování neznamená vysvětlení jazykového tvoření". Připomeňme si také, že sama Wundtova definice psychologie jako vědy o bezprostředním poznání, která udržovala mylný názor o nadřazenosti psychologie nad ostatní vědy včetně logiky, brzy pozbyla svou průkaznost, ježto se ukázalo, že naopak psychologie sama nutně potřebuje oporu nejen logiky a biologie, nýbrž i různých jiných věd. Mathesius považoval samostatnost jazykovědy jako samozřejmý fakt a, jak jsem vycítil v četných hovorech s ním, měl instinktivní aversi vůči jazykovému teoretizování, které ji oddalovalo od literatury a literárních dějin, opírajíc ji o jiný materiál než mluvený nebo psaný jazyk, a pokrok v jazykovém bádání viděl v odkrývání problematiky zakládající se na bezprostředním funkčním srovnávání jazykových jevů v aktuálních promluvách, nikoli v přenášení problematických tvrzení odjinud, v přenášení, které nemůže vésti ani k úspěšnému řešení důležitých aktuálních problémů jazyka jako media národní kultury. Snad nikdy nebyl Mathesius v pokušení vysvětlovat teoretické jazykové otázky na bázi nové

nearistotelské logiky, ač se opíral o termín "jazykový znak" i ve své definici věty, kterou nerozlišil od promluvy, a nebyl nikdy ve spěchu vytvořit si na teoretické bázi model, kterým by byl mohl potvrdit správnost svých poznatků získaných přímou srovnávací analýzou jazykových promluv. Z filosofického hlediska lze snad tuto nedůvěru ke stále vyšší abstraktnosti, které si vyžaduje i strukturální jazykové bádání k dosažení lepšího vědeckého poznání jazykové skutečnosti, litoval, ale my, jeho dospělí žáci, byli jsme uspokojeni jeho pevným a správným přesvědčením, že nejdůležitějším požadavkem správnosti každé jazykové teorie je vždy potvrzení její shody s jazykovými fakty. Ale jaké jsou ony entity, ony prostředky a jejich relace, jichž užívají všechny lidské jazyky, aby vyhověly sdělovacím potřebám mluvčích, a jak lze vykládat i různosti mezi nimi? Na první otázku, kterou jsme si kladli, neznali jsme odpověď, ale záhy jsme byli poučeni ne zcela nám jasným výkladem švýcarského filologa Ferdinanda de Saussure v tom směru, že jazykové entity ať sémantické, jako jsou slova a morfémy, nebo nesémantické, jako fonémy, jejichž funkce spočívá v realizaci významových rovin, jsou znaky, jež ve formulaci A stat pro B byly známé již středověké scholastice a patrně i starověké logice. Pozornost Pražského lingvistického kroužku, který se seskupil kolem profesora Viléma Mathesia r. 1926, byla upoutána tímto termínem, kterého užil poprvé Nikolaj Kruszewski /1851 - 1887/, žák profesora Baudouina de Courtenay v Kazani, jehož pojednání byla uveřejňována v osmdesátých letech /od r.1884/ v časopise Internationale Zeitschrift für allgemeine Sprachwissenschaft /1,295-307,2,258-268,3,145-187,5.339-360/, ale ani Kruszewski ani de Courtenay ve své pozdější kritické monografii Průběh teorie alternací fonetických /Kraków,1894/ nemohli vysvětlit rozdíl mezi fonémy a pozičními variantami fonémů v době vládnoucího mladogramatického hláskosloví a současně se vyvíjející fonetiky jinak než psychologickými termíny. Funkčního jazykového zhodnocení dostalo se fonému a variantám fonému teprve v Praze v důsledku zásadního rozlišení invariantních entit ve vědeckém zkoumání od jejich méně důležitých variant, rozlišení, jehož nutnost a oprávněnost ve vědeckém zkoumání, dovodil německý filozof a logik, moravský rodák Edmund Husserl /1859-1938/ a druhý význačný badatel C. Stumpf (+ 1936), jehož práce ovlivnila Romana Jakobsona, člena PIK (od počátku r. 1927) i N.S.Trubetzkého. Ve shodě se strukturálním pojetím jazyka přijal toto důležité rozlišení i Mathesius, ježto tím byla zesílena teleonomická a syntagmatická linie jeho pohledu na jazyk jako na celek všech aktuálních promluv spíše než jako na celek všech promluv možných podle paradigmatických pravidel zkoumaných jazyků, která zjišťovali jiní badatelé PIK. Co se týče problému foném - poziční varianta, dovolte mi,

prosím, ještě stručnou poznámku. Za kritérium poziční variace, např. n - ŋ, v češtině, považuje se vzájemně vylučná pozice obou nazál rozlišených jedním artikulačním rysem: zadopatrové ŋ se vyskytuje jen před k a g, kdežto ve všech ostatních se vyskytuje n dentální, jako ve slovech veřku, veřkov, vířko, bařka: ven, venek, okno, vínek; řuř, řovat, Gařga: gařžský, takže obě nazály nemohou odlišit dvě slova od sebe. Naši pozornosti uchází však fakt, že přítomností versus (/) nepřítomnosti obou nazálních variant se slova rozlišují, to jest stojí v kontrastu, např. ve slovech vířko/vířo, stejně jako ve slovech panty: paty, a že také ve slovech jako vířka/vířka, panty/pasty dochází stejně k nenulovému kontrastu ŋ/s i n/t. Nemůžeme se tu šířit o podrobnostech plynoucích z tohoto pozorování, nebo i z pozorování jiného univerzálního faktu, že varianty téhož fonému nejsou nikdy schopny přenášení mezi sebou cestou morfémologické analogie, že např. v češtině ŋ a n se nemohou navzájem vytlačovat analogií a nikdy nemůže tak dojít k vytvoření tvarů jako sklepek (gen.pl.), oképek, veřek, lédžebný (podle lédžba, vyslov lédžba) apod., zatímco k analogickému přenášení dvou fonémů dochází za podobných podmínek velmi často: prožeb (gen.pl.), analogií podle prožba nebo hrožba, hrožití/, svaďep (gen.pl.) analogií podle svaďba/ apod. Hlavní poznatek, kterým čerpáme z pozorování rozporu mezi evidencí protikladovosti fonémů a jejich syntagmatickou kontrastovostí mezi fonémy realizující ve slovech vodorovnou osu je ten, že poziční varianty náleží k problematice subfonémového čili příznakového podplánu jazykového, který připravuje a usnadňuje přípravně ve vývoji jazyka funkci vyššího fonologického plánu syntagmatického.

Kontrastovost je funkčně vázána jen na subplán příznakových živlů, do nichž morfologický plán zabývájící se vyššími jednotkami, tj. slovy majícími významovou funkci, nemůže sám cestou analogie zasahovat, dávat variantám funkci protikladovosti, schopnosti rozlišit je svými entitami (to jest slovy).

Vraťme se k vlastnímu tématu naší diskuse, v němž jde o vyznění specifického směru, ve kterém Mathesius budoval vzor výstavby strukturální lingvistiky a především fonologie. Za účasti Romana Jakobsona počal již dříve na ní systematicky pracovat N.S.Trubetzkoy, člen Pražského lingvistického kroužku (PIK) a profesor vídeňské university. Jeho "Grundzüge der Phonologie" vyšly z autorovy pozůstalosti rok po jeho úmrtí (25.6.1938) péčí PIK, ale hlavní rysy jeho vědecké práce, které byly tématem jeho přednášek v PIK již od r.1926 a na lingvistických sjezdech a konferencích, z nichž jedna pod názvem "Réunion phonologique internationale" byla organizována péčí PIK v Praze za předsednictví Mathesiova v prosinci 1930, došly již mezi-

národní pozornosti a diskusí. Problémy, na které Mathesius ve svém fonologickém zkoumání kladl důraz, byly ty, které se týkaly syntagmatického využití fonémů a jejich spojů (kombinací) v tvoření slov a morfémů, jimiž se jazyky od sebe charakteristicky liší, ne však ty, které se týkaly paradigmatických čili protikladových funkcí fonologických a morfologických entit samých. Postup badatelů vycházejících ze schématického základu zásad k němuž došli předem bez znalosti konkrétních materiálů všech jazyků světa, Mathesius neschvaloval. Podle jeho názoru vypracování základu obecných principů a kritérií badatelem, který se opírá o poměrně malý počet jazyků, je předčasná generalizace, která nezaručuje správnost všech jeho "konfrontací" ať již s celkovými systémy nebo s odpovídajícími skutečnostmi jazyků, o nichž pojednává. Výtky tohoto druhu, které Mathesius měl proti "Grundzüge der Phonologie" nebyly osobního rázu, ale postrádají samy konkrétních dokladů a aspoň uvedení hlavních teoretických zásad a kritérií, s nimiž nesohlasil. Je ovšem zřejmé, že pro analýzu konkrétní jazykové skutečnosti žádný lingvista - i ten, který jako rozhodčího jazykové správnosti své jazykové teorie vidí v pouhé shodě s jazykovou promluvou - neobejde se bez kritérií a předpokladů. Hlavní rozdíl v badatelském směru a díle na jedné a Trubetzkého na druhé straně může být jen v šířce a platné valenci jimi předpokládaných zásad a cílů. Kdežto Trubetzkoy budoval fonologii na analýze fonémových a příznakových entit v četných a nejrůznějších jazycích světa jak v jejich paradigmatické, tak v jejich - do jisté míry - syntagmatické ose a zdůrazňoval proto jako primární živel protikladovost fonémů na podkladě podobnosti - nepodobnosti jejich funkčních vlastností, Mathesiovi šlo v jeho zajímavých příspěvcích o srovnávací průzkum fonémů a jejich vlastností, jako délky a přízvuku samohlásek, znělosti a otevřenosti souhlásek, alternace samohlásek a souhlásek (srov. angl. foot-feet, drink - drank - drunk; life - lives), místa jejich výskytu a kombinačních schopností realizovat vyšší sémantické entity zkoumaných jazyků současné doby, jako češtiny, angličtiny, francouzštiny, němčiny a jiných, které zkoumající lingvista musí dobře znát. Tímto postupem chtěl Mathesius dospět k bezpečnému zjištění charakteristiky jazyků, které sám dobře znal, a vyhradit implikovaným problémům, jak praví ve své publikaci "Čeština a obecný jazykozpyt /str.57/, "mnohem větší místo nežli problémům vznikajícím z rozboru fonologických systémů". V tomto úsudku Mathesiově je implikován i důraz na konkrétní funkční entity, jimiž se analyzované jazyky od sebe liší, nikoliv na živly strukturně podobné, a mimoto i důraz na rozdíly týkající se syntagmatické fonologie, která podle jeho mínění nedošla v Trubetzkého "Grundzüge" zasloužené pozornosti ani po stránce kvantitativní lingvistiky, kterou se -

dodejme - úspěšně zabývá nyní Jiří Krámský. V souvislosti s extensivním postupem, který Mathesius vytýká dílu Trubetzkého, hodnotí spíše dosavadní bádání v diachronické funkční fonologii, kterou se přehodnocují starší výklady nefunkčního historického hláskosloví a opravují se, např. v anglistice, názory o staré výslovnosti a pravopise, čímž vystupují do popředí rozdíly mezi charakteristikou nynějších a minulých generací. Celkem lze říci, že Mathesiovy statě o fonologii jsou zvláštění a zajímavé doplňky k systematickému základnímu dílu Trubetzkého a neměly ani v českém fonologickém bádání předchůdců. Latinský spis Martina Hattaly "De mutatione contiguarium consonantium", jehož obšírný výtah Gebauerův vyšel v sedmdesátých letech v Listech filologických, je vzdálen vědecké problematice nynější doby, a čeští stenografové, kteří se od konce 19.století a později po dvě desetiletí zabývali kombinací a iterací českých a slovenských hlásek v rozsáhlejších kontextech, zaměřovali své statistické průzkumy jen pro potřeby těsnopisu. Jejich práce však vedla mě již před první světovou válkou k pojetí poziční funkce slyšených hlásek, nerozlišovaných ještě na fonémy a varianty.

Pojednejme nyní i o otázce vztahu jazykozpytu k psychologii. Je jisté, že funkční strukturní lingvistika, která pracuje na bázi teleonomických a hierarchicky řízených akustických znaků, nemůže být vysvětlována nějakou činností šedé kůry mozkové zjištěné jen u lidských tvorů a vyvíjející se delší dobu teprve po narození dítěte jako organické centrum myšlenkové /intelektuální/, představové a jazykové potence a paměti. Je-li toto zjištění lékařů - biologů správné, lze též předpokládat, že se v tomto centru vytváří za součinnosti šedé kůry s jinými částmi mozku, nervovými sítěmi a tělesnými orgány, např. smyslovými a artikulačními, to, co nazýváme lidskou myslí a psychologií. Je však možno vysvětlovat jazykové systémy psychologií? Domnívám se, že nikoli. Nám lingvistům nezbyvá nic jiného než se spokojit představou, že psychologie je neznámá, ač existující oblast, přístupná strukturní lingvistice introspekci, tj. sledováním procesu, kterým se jazykové intersubjektivní znakové entity a vztahy mezi nimi prožívají, internalizují, v naší myslí. V míře, ve které se tak děje, mění se v živý, dynamický systém, schopný časoprostorového vývoje a ukáží tak všechny potřeby mluvčích i v jejich intersubjektivním životě. Internalizace, o které mluvím, není ani de Saussurova "parole", ani zkoumání jen emocionální stránky řeči, ježto se internalizují všechny funkční jazykové živly, ať již intelektuálního nebo emotivního rázu. I fonémy, které pouze realizují vyšší, tj. významové živly morfologického, syntaktického a promluvového plánu podle paradigmatické nebo syntagmatické osy, se mohou internalizovat do různých

hloubky našeho vědomí. V češtině např. cizí fonémy f,g,dž se liší, menší hloubkou prožití než domácí bezpříznakové fonémy v,k,č, jejichž varianty f,g,dž se proto neztotožňují s cizími fonémy f,g,dž ve slovech onomatopoeického nebo cizího původu. Bez přihlížení k internalizaci nebylo by možno porozumět úplně vývoji dětské řeči, prohloubit vyučování moderním jazykům, vyložit nesporný vliv, který měl jeden jazyk na druhý nebo sledovat latentní tendence k vývojovým změnám jazyků apod. Nezbytnou podmínkou správnosti takovýchto pozorování je ovšem znalost strukturních entit zkoumaných jazyků a poznání nebezpečí, které vzniká přenesením hotových psychologických teorií a schémat do nich. Takovéto nebezpečí neohrožovalo tolik práci badatelů na rozmezí dvou tradičních, hlavně přírodních věd v minulém i tomto století, např. ve fyzikální chemii /na rozhraní fyziky a chemie/, v koloidní chemii /rozpuštění pevných látek v kapalinách/, v genetice, v kulturní antropologii a mj. dnes uznávaných vědách, jejichž rozvoj postupoval mnohem rychleji než ve vědách zvaných duševní. Mathesius byl o nich informován již na svých studiích gymnaziálních v Kolíně od svého přítele, pozdějšího profesora fytopatologie Pekla.

Vážení přítomní, mohl bych pokračovat v rozboru Mathesiových myšlenek o obecném rozdělení lingvistiky na pojmenování a syntaxi, čili usouvztažnění, k němuž připojil i nauku, kterou nazval morfologií a kterou stručně označil za jakýsi příčný řez vedený přes oblast pojmenování a syntaxi, a mohl bych pojednat o genezi jeho pojetí, které nazval perspektivou větnou, ale obávám se, že bych překročil časový rozsah, vyměřený mému hovoru, v němž mi šlo o vytčení hlavních zásad jeho pojetí lingvistiky. Jak na tomto poli, tak i v oblasti literárně historické a ethicky kulturní, Vilém Mathesius vytvořil dílo trvalé hodnoty, s nímž byla spjata celá jeho intelektuální, ethicky a lidsky vyrovnaná osobnost oddaná zcela vědecké a pedagogické práci, na kterou budou věčně vzpomínat nejen současné, nýbrž i budoucí generace.

P o z n á m k y

1) Užívám novějšího názvu biologa C.S.Pittendrigha "teleonomie" místo staršího dosud užívaného termínu "teleologie". - V pojetí vztahu jazykové funkce k funkci matematické PLK se shodoval celkem s míněním, které shledávám v netištěném pojednání R.Jakobsona z r.1949 podle citátu Elmara Holensteina, Roman Jakobsons phänomenologischer Strukturalismus, Paříž, 1975, str. 123n., že matematický pojem funkce, který vyjadřuje ryze formální vztah, nesmí v lingvistice zatlačovat sociologický pojem funkce, funkci jako předpoklad a úlohu. Nutno je také připojit, že svět faktů je teleologicky vysvětlován podle cíle a účelu, jakož i prostředků užitých k tomuto cíli, kdežto ve fyzice a jiných přírodních vědách je vysvětlován a seřazován podle příčiny a účinků.

2) Zvláštní pomocný subplán předpokládám ze strukturních důvodů též v morfologii, nauce o funkci slov jako třídy významových entit, jejíž je pomocnou součástí. Tuto problematiku pomocných subplánů, které vede k správnější koncepci jazykových plánů, ponechám k diskusi v některé z příštích schůzí naší skupiny.

K životnímu jubileu doc. PhDr. Aleny Tionové, CSc.

Je dobrou tradicí Kruhu moderních filologů při ČSAV vzdávat poc-
tu těm, kdo svůj plodný život zasvětili cizím jazykům ať v oblasti
teorie či její aplikace a kdo navíc věnovali své nejlepší síly a schop-
nosti i rozvoji naší vědecké společnosti. Do těchto řad plným právem
patří i významná pracovnice filozofické fakulty Univerzity Karlovy
v Praze a dlouholetá funkcionářka Kruhu, romanistka doc. PhDr. Alena
Tionová, CSc., která v červnu 1982 uprostřed intenzivní tvůrčí práce
oslavila své sotva uvěřitelné životní jubileum.

Narodila se 16. června 1922 v Praze, kde prožila nejen své dět-
ství a studentská léta, ale i celou svou další životní dráhu zasvěce-
cenou francouzskému jazyku. K jeho spolehlivému a pohotovému ovládnutí
nemalou měrou přispělo především oněch dvanáct školních roků, po které
navštěvovala francouzskou školu v Truhlářské ulici v Praze, odkud po
jejím zrušení přešla na Vančurovo gymnasium v Praze 5, kde v r. 1940
maturovala. Po pětileté nucené práci v pražské továrně ČKD a opět-
něm otevření vysokých škol v červnu 1945 se dala zapsat na filozofickou
fakultu UK ke studiu češtiny a francouzštiny. Mezi těmi vysokoškolský-
mi učiteli, kteří snad nejvíce zapůsobili na její bystrý intelekt
a přispěli k její odborné erudici, přední místo zaujal univ. prof.
Vladimír Šmilauer, u něhož si osvojila jak metodologii lingvistické
práce, tak zásady činnosti pedagogické a u něhož se odborně vzděláva-
la i po ukončení studia v postgraduálním semináři, kdy sama již půso-
bila jako učitelka.

Své vrozené pedagogické schopnosti uplatňovala a dále rozvíjela
nejprve na několika pražských školách všech tří stupňů, kde měla pří-
ležitost získat nejen cenné zkušenosti, ale i inspiraci pro své půso-
bení mimoškolní, v němž dokázala plně rozvinout svůj tvůrčí talent
i vzácné charakterové vlastnosti. Jako středoškolská profesorka půso-
bila nejdéle na gymnasiu s rozšířenou výukou francouzštiny. Externě
však po šest let vyučovala i na pražské jazykové škole a zároveň až
do r. 1961 jako externí pracovnice obětavě vedla sekci francouzského
jazyka v kabinetu cizích jazyků Krajského pedagogického ústavu v Pra-
ze, v jehož rámci organizovala pravidelné semináře během školního ro-
ku i čtrnáctidenní semináře prázdninové, z nichž první svého druhu byl
uspořádán pro učitele z celé republiky v r. 1956 v Novém Boru u České
Lípy. Významně se tedy podílela na zrodu tohoto důležitého typu další-
ho vzdělávání učitelů cizích jazyků, který je dnes pokládán za samo-
zřejmou a nezbytnou složku jejich celoživotního odborného růstu. Teh-
dy bylo nutno za tuto myšlenku bojovat i nést odpovědnost, jak to či-
nila i A. Tionová, stojící pevně spolu s dalšími za svým přesvědčením.

Tvůrčí schopnosti A. Tionové se však projevily i v dalších ob-
lastech - především ve spolupráci na tvorbě osnov a učebnic francouz-
štiny pro základní i střední školy. Touto náročnou činností, k níž
přistupovala vždy velmi odpovědně, vytvořila hodnoty nedocenitelné jak
z hlediska jazykové čistoty, tak obsahové funkčnosti i metodické nos-
nosti v duchu přísného respektování reálných podmínek daného stupně
školy. Od r. 1957, kdy vyšla první učebnice, na jejímž vzniku spolu-
pracovala s prof. J. Smolákem a s dr. J. Slípkou, vytvořila buď sama
nebo ve spolupráci více než deset titulů učebnic francouzštiny včetně
těch nejnovějších, jimiž stejně jako řadou metodických příruček při-
spěla a nadále přispívá k realizaci nové československé výchovně vzdě-
lávací soustavy. Tato díla zaslouží ocenění o to vyššího, že jsou pod-
ložena hlubokou jazykovou a didaktickou erudicí i poctivou prací a že
jsou prodechnuta niterným zájmem o povznesení cizojazyčné výuky na úro-
veň průkazně dokumentující zásadu jednoty výchovného a vzdělávacího
působení jazykových předmětů, v tomto případě francouzštiny. Pro tyto
práce A. Tionové je příznačné, že jejich úroveň má stále stoupající
tendenci vyvěrající z hluboké znalosti teorie i pečlivě analyzovaných
zkušeností, které autorka získala jako vysokoškolská učitelka, a to
nejprve od r. 1961 na Stavební fakultě ČVUT v Praze, kde vyučovala
nejen francouzštině, ale i češtině pro cizince, od r. 1963 pak na fi-
lozofické fakultě UK, kde působí dosud a kde těžištěm její pedagogické
činnosti je jednak francouzský jazyk, jednak didaktika románských ja-
zyků.

Zájem o hlubší proniknutí do systému francouzského jazyka jí
pak vedl k dosažení doktorátu filozofie v r. 1967 a o rok později
k získání titulu kandidáta věd, v r. 1978 pak k habilitaci na zákla-
dě její známé práce o problematice francouzského subjektivu z hle-
diska jazykového a didaktického. Toto sepětí zájmu o jazyk a didakti-
ku je pro jubilantku příznačné a obráží se i v její rozsáhlé činnosti
publikační v oblasti vysokoškolských studijních materiálů ve formě
skript, dále v četných člancích časopiseckých uveřejněných u nás i v
zahraničí nebo v její bohaté přednáškové činnosti nejen v Praze, ale
ve všech koutech republiky, jakož i v jejím více než dvacetiletém půso-
bení v redakční radě časopisu Cizí jazyky ve škole.

Zvláštní uznání si doc. dr. A. Tionová, CSc., zaslouží pro svou
cílevědomou, iniciativní a obětavou práci v hlavním výboru Kruhu mo-
derních filologů při ČSAV, kde jako první žena v jeho více než sedm-
desátileté historii vykonávala po 13 let funkci vědecké tajemnice
a kde z jejího podnětu vznikla odborná skupina pro didaktiku cizích
jazyků, jejíž činnost nadále řídí. Jako delegátka Kruhu se účastnila
kongresů, konferencí a valných shromáždění Mezinárodní federace uči-

telů živých jazyků, kde vždy odpovědně a úspěšně reprezentovala naši vědeckou společnost i naši aplikovanou lingvistiku v oblasti vyučování cizím jazykům.

Náš stručný medailónek nemůže přirozeně vystihnout všechny rysy jubilatčiny osobnosti, její ryzí charakter, její náročnost na sebe i na druhé včetně jejích žáků či studentů, její bystrý postřeh doprovázený na vhodném místě jemnou ironií a prozrazující její realistický postoj k životu i hloubku jejích citů, jakož i smysl pro čest a odpovědnost vůči sobě samé, vůči svým spolupracovníkům, vůči celé společnosti a své vlasti. Přejme naší jubilatce, aby své nejlepší schopnosti a vlastnosti mohla nadále po mnoho let věnovat činnorodé práci, v níž našla své životní poslání.

Josef Hendrich

In memoriam Milana Romportla

Dne 16. prosince 1982 zemřel prof. PhDr. Milan Romportl, DrSc., vedoucí katedry lingvistiky a fonetiky filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Všichni, kdo ho znali, přijali s bolestným překvapením tuto nečekanou zprávu, neboť netušili závažnost jeho nemoci. Do poslední chvíle věřili, že jeho nezměrná vitalita a životní optimismus překoná i tu nejzákeřnější chorobu. Žel se tak nestalo. Odešel v době, kdy měl plnou hlavu tvůrčích plánů pro svou tak bohatou badatelskou, pedagogickou a organizačorskou práci.

Narodil se 14. května 1921 v Litomyšli, školská léta prožil v Turnově, od počátku svých vysokoškolských studií pak sídlil v Praze. Již jako student vynikal nejen svou bystrotí a houževnatostí, ale i obsáhlým zázemím vědomostí, jež cílevědomě rozšiřoval i v době pro nás nejtěžší, kdy v důsledku fašistické okupace byly vysoké školy uzavřeny a kdy byl nucen pracovat v továrně a v knihkupectví. Na filozofické fakultě studoval bohemistiku a slavistiku. Středem jeho zájmu se však záhy stala fonetika, z ní pak zejména problematika melodie řeči, již, nepochybně v souvislosti s jeho nadáním a láskou k hudbě, věnoval prvou řadou pozornost. Výsledky jeho bádání v této oblasti se objevují v jeho první monografii "K tónovému průběhu v mluvené češtině" (1951), jež dodnes nepozbyla své aktuálnosti. Otázky intonologické studuje dále z nejrůznějších hledisek; zkoumá vliv souhlásek na melodii samohlásek, tónový průběh zjišťovacích otázek v češtině, zvažuje i možnosti stop praslovanských intonací v současné češtině. Zvukovým aspektům souvislé řeči věnuje pozornost i ve svých pracích dialektologických z oblasti Slezska ("Přízvuk, kvantita a melodie v nářečích na Jablunkovsku" a "Zvuková stránka souvislé řeči na Těšínsku") vydaných v letech 1954 a 1958. V rozsáhlé studii "Zum Problem der Töne in Kuo-yu" (1953) pak fundovaně řeší otázky jazyka tónového. O výsledcích jeho bádání v oblasti intonologie se odborná veřejnost dozvídá v jeho nesčetných referátech na kongresech, symposiích a konferencích, u nás i v zahraničí. Z nich tu uveďme alespoň jeho vystoupení na IV. mezinárodním kongresu fonetických věd v Helsinkách 1961 ("Zum Wesen der Intonation"), na XIV. mezinárodním kongresu Mezinárodní společnosti pro logopedii a foniatrii v Paříži 1968, kde se zamýšlí nad melodií řeči u neslyšících, na Intonologickém symposiu v Praze pak nad intonologickou typologií (1970). Na VII. mezinárodním kongresu fonetických věd v r. 1971 vystupuje s referátem "Sur la sémantique de l'intonation", na kongresu VIII. v Leedsu 1975 pak s referátem "Some Problems of Intonation in Speech Synthesis". Intonologické téma měla i jeho přednáška na XIII. lingvistické konferenci v Halle a na slavnostním zasedání Jazy-

kovědného sdružení v květnu 1981 v Praze, věnovanému jeho životnímu jubileu.

Neméně závažnou oblastí, jíž prof. Romportl věnoval zvýšenou pozornost, je ortopedie. Již od padesátých let přednáší a publikuje o této stále aktuální tematice. Byl jedním z prvních členů ortopedické komise při ÚJČ ČSAV, podílel se na vypracování české ortopedické normy ("Výslovnost spisovné češtiny", Praha 1955) i na jeho přepracovaném vydání druhém (Praha 1967). Za jeho předsednictví a pod jeho vedením vyšla i "Výslovnost spisovné češtiny" (Praha 1978), věnovaná výslovnosti slov přejatých a doplněná rozsáhlým výslovnostním slovníkem.

Nemalý důraz kladl prof. Romportl na popularizaci ortopedických zásad. Je autorem příručky "Malý kurs mluveného projevu" (Praha 1971) i četných studií a přednášek pro nejširší veřejnost věnovaných otázkám řečnictví, jevištní výslovnosti, kultury a technice uměleckého přednesu.

Vysokou erudici prokázal i ve studiích věnovaných fonetice a fonologii jiných slovanských jazyků, zejména ruštině. Z nich tu připomeňme monografii "Zvukový rozbor ruštiny" (Praha 1962) a učebnici "Stručná fonetika ruštiny" (1959), v nichž fundovaně řeší systém ruských fonémů a akustickou podstatu distinktivních rysů.

V r. 1973 se dostává odborné veřejnosti do rukou sborník Romportlových statí "Studies in Phonetics". Jde o autorský výběr z jeho více než 200 čítajících odborných prací, zabývajících se problémy fonetiky a fonologie od studií nejobecnějších až ke studiím, jež s hlubokou přesností řeší specifické problémy jednotlivých jazyků.

Vedle nesporně vysokého uznání profesora Romportla na úseku vědeckém nelze nevyzvednout jeho vynikající schopnosti na úseku pedagogickém. Nikdo z jeho žáků nezapomene na jeho odborně fundované a poutavé přednášky a konzultace, v nichž nezištně předával své bohaté zkušenosti. Všichni studenti, aspiranti i spolupracovníci, naši i zahraniční, věděli, že nezůstanou oslyšeni, obrátí-li se na prof. Romportla o radu a této skutečnosti využívali ve vrchovaté míře a ke svému maximálnímu prospěchu.

V neposlední řadě nelze ani opominout Romportlovy mimořádné schopnosti organizační, jichž s nevšední obětavostí a iniciativou využíval při výkonu svých, těžko vyčíslitelných funkcí. Byl proděkanem FF UK, vedoucím katedry lingvistiky a fonetiky téže fakulty, externím vedoucím fonetické laboratoře při ÚJČ ČSAV, předsedou Jazykovědného sdružení při ČSAV, předsedou Mezinárodní komise pro fonetiku a fonologii slovanských jazyků, generálním tajemníkem VI. mezinárodního kongresu fonetických věd, předsedou intonologického sympozia, členem stálého výboru pro organizování mezinárodních kongresů, předsedou, případně

členem odborných komisí pro udělování vědeckých hodností atd. Vrcholným uznáním jeho všestranných schopností bylo jeho jmenování prezidentem Mezinárodní společnosti fonetických věd, v kteréžto funkci úspěšně reprezentoval československou vědu na světovém fóru.

A co zůstává závěrem?

Smutná a rozpačitá otázka, kdy a komu se podaří nahradit osobnost prof. Romportla jako vědce, pedagoga a organizátora. A ještě bolestnější konstatování, že navždy zůstane prázdná mezera po vzácném člověku s nevšedně ohleduplným, citlivým a srdečným vztahem ke studentům, spolupracovníkům a přátelům.

Jaroslava Pačesová

Vzpomínáme památky těchto členů Kruhu, kteří nás opustili v letech 1981 - 1982:

v roce 1981 zemřel prof. Jan Čaha;

v roce 1982 zemřeli: prof. PhDr. Antonín Dokoupil, PhDr. Vladimír Jindra, JUDr. Zdeněk Kocurek, prof. PhDr. Milan Romportl, DrSc., PhDr. Josef Šnobl.

Odborná skupina pro funkční jazykozpyt

v roce 1982 konala tři přednášky. Dne 22. října 1982 mluvil prof. PhDr. Bohumil T r n k a , DrSc. na téma

Profesor Vilém Mathesius a obecná jazyková báze jeho funkční analýzy jazyka. Tuto přednášku uveřejňujeme v plném znění v této ročence.

Dne 12. listopadu 1982 referoval doc. PhDr. Jiří N o s e k , DrSc.

o otázkách jazykových univerzálií:

Autor charakterizuje indoevropské jazyky stálým protikladem mezi gramatikou a slovní zásobou. Uvnitř slovní zásoby je opět charakteristický stálý protiklad slov obsahových a pomocných. Není indoevropský jazyk, který by měl jen jeden člen protikladu těchto dvou protikladů a neměl druhý a naopak. Do pomocných slov patří zájmena, předložky a pomocná slovesa, jež jsou jednak modální neboli postojová, jednak primární, např. angl. be, have, do, going to, used to. Uvnitř pomocných slov je možno rozlišovat skupinu slovesnou a jmennou. Jmenná jsou zájmena a předložky. Zájmena většinou zastupují slova nezájmená a mají svéráznou flexi a supletivismus. Předložky samy flexi nemají, avšak modifikují pádové vztahy jazyků flektivních a suplují flektivní vztahy v jazycích izolačních. Modální slovesa modifikují slovesa obsahová. Pomocná slova se navzájem nezastupují. Všechny čtyři druhy pomocných slov tvoří stálou dílčí podskupinu v indoevropských jazycích flektivních i izolačních. Jejich spolupřítomnost je pro ind. jazyky rysem univerzálním. Pomocná slova jsou jednou ze základních kategorií a jednotek jazykové typologie, jež je nutným předpokladem k abstrakcím vedoucím ke stanovení jazykových univerzálií, kategorií vyskytujících se v mnoha jazycích světa.

Dne 26. listopadu 1982 mluvil prof. PhDr. Otto D u c h á č e k , DrSc.

o prostředcích mezilidské komunikace a jejich vztazích. Podle autora tyto prostředky mezilidské komunikace mohou být samostatné /řeč, písmo, signály/ i pomocné, jež doplňují zvukový jazyk /gestikulace, mimika, paralingvistické zvuky/. Vedle hláskové řeči jsou i jazyky hvízdavé a zvukové sdělování pomocí gongů a tantamů. Paralingvistické prostředky jsou většinou neartikulované a jsou citového rázu. Přírodní řeči jsou systémy, kdežto umělá řeč a gestikulace /např. hluchoněmých/ patří mezi kódy, jež nemají výjimky z pravidel a nejsou rozčleněny na nářečí nebo slangy. Gestikulace bez zvukového jazyka má malý počet jednotek a lze jí použít jen v určitých sdělných situacích. Signalizační soustavy mohou být zvukové /bubny, polnice, píšťaly, sirény/ nebo optické /ohň, světlice, dopravní značky, semaforey, bílá hůl, zjednodušené kresby, např. panáček, sklenka. Jsou transpozicí nápisů/. Signály jsou statické, ale i dynamické, např. signalizace

pomocí praporků. Dorozumívací prostředky se mohou vzájemně kombinovat, doplňovat a zastupovat a je mezi nimi analogie, izomorfismus a jiné styčné body.

Odborná skupina pokračovala ve své tradici rozvíjet metodologii jazykovědy podle funkčních zásad a uváděla přednášky s náměty novými i retrospektivními. V rámci jich uctila sto let od narození prof. Viléma Mathesia proslovem prof. dr. B. Trnky.

Jiří Nosek

K činnosti odborné skupiny Goethova společenost

Goethova společnost si klade za cíl zabývat se klasickou německou národní literaturou v tom smyslu, jak tento pojem formuloval roku 1978 tehdejší generální ředitel Památníků a ústavů klasické německé literatury ve Výmaru prof. Walter Dietze. ^{x/} Navrhl, aby se pod tento pojem zahrnovala nejen literatura tzv. výmarské klasiky v užším slova smyslu, ale i části osvícenské literatury počínaje Lessingem, části literatury německého romantismu, hlavně její úvodní fáze, měšťansko-demokratická literatura Goethovy doby, jako např. dílo Georga Forstra, dále literatura, která se sice od konceptu klasiky odchylovala, ale nenegovala jej, jako např. Herder, Hölderlin, Jean Paul nebo Fichte. Podle prof. Dietze by měl pojem zahrnout i některá významná díla předbřežnového období. Odmítá používat pro pojem "klasická německá literatura" označení škola či směr, ale také etapa, fáze či perioda. Návrh jeho definice zní: "Kategorie klasického zahrnuje v marxisticko-leninské teorii dědictví taková kulturní a umělecká díla, která zvláště výrazně zobrazují estetickou podstatu všeobecných zákonů vývoje společnosti a jejich aktivní impulzy, které znamenají - vždy svým specifickým způsobem - z historického hlediska maximální možné sepětí se společenskou praxí, díla, která ovlivňují kulturní a umělecký pokrok epochy a jejichž platnost a působení přesahují optimálním možným způsobem časovou hranici této epochy." - Touto definicí vytváří Dietze dynamický charakter pojmu "klasika", rozbíjí jeho dosavadní často ustrnulý charakter s cílem, aby kulturní odkaz německé klasiky mohl být produktivní pro utváření socialistické osobnosti - se všemi svými trvajícími klady a vnitřními rozpory a bez jakéhokoliv paušálního pozlátka.

Tato odborná skupina Kruhu se začala znovu konstituovat v goethovském roce 1982. Její péčí v rámci Kruhu byla uskutečněna jedna přednáška v Praze, její působení však směřovalo i do akcí průběžného dalšího vzdělávání učitelů němčiny. Vystoupili jsme s příspěvkem na mezinárodním goethovském kolokviu ve Výmaru /viz Weimarer Beiträge 1982/10 a Tvorba/Kmen 1982/17/ a na konferenci germanistů ČSSR a NDR v Liblicích "Deutschsprachige Literatur als Gestalter und Vermittler tschechischer und slowakischer gesellschaftlicher Realität /viz Tvorba/Kmen 1982/12/.

Při našem působení budeme se snažit získávat zejména další členy Kruhu, ale svou činnost budeme zaměřovat i do oblasti přípravy a dalšího vzdělávání učitelů, resp. do řad mladých lidí. Jedním z důležitých východisek činnosti bude úzký kontakt s mezinárodní Goethovou společností ve Výmaru a přenášení výsledků zahraničního bádání k nám.

Leoš Houska

x/ DIETZE, W.: Klassisches literarisches Erbe und sozialistisches Traditionsverhältnis. In: Impulse, Folge 1, Berlin-Weimar 1978, str. 9 - 43.

Obdobnou definici pojmu klasika též:

HEISE, W.: Der Tag ist angebrochen...Gedanken über unser Verhältnis zur Klassik. Sinn und Form, Berlin 1980, č. 2, str. 419-442.

Literárněhistorické a literárněvědné přednášky v posledních dvou letech

Zájem o literární přednášky v rámci Kruhu moderních filologů má nepochybně svou tradici. Při pohledu na přednášky z oblasti literární teorie nebo literární historie zjišťujeme, že v Praze, Brně, Olomouci i v Plzni mají celkově převahu témata z oblasti literatury německého jazyka, velmi populární jsou i přednášky o literární problematice z oblasti anglistiky a amerikanistiky, s jistým odatupem následují přednášky o literatuře francouzského jazyka, zatímco literatura ostatní je zastoupena více či méně náhodně, a překvapivě zcela chybějí přednášky z oblasti literatur jazyků španělského a portugalského. Pokud se na večerech Kruhu hovořilo o literatuře české, pak to bylo obvykle v kontextu s aspekty světové literatury nebo z hlediska všeobecně teoretického. Je pozoruhodné a chvályhodné, že na pořadu byly i dvě přednášky úzce spjaté s praxí, týkající se závažných problémů překladatelských. Obohacením běžných programů Kruhu byla i občasná účast zahraničních odborníků, o jejichž přednášky byl vesměs velmi živý zájem. Je jistě pozoruhodné, že při celkovém pohledu na programy Kruhu za poslední dva roky ve všech odbočkách má však výraznou převahu linguistika nad literární historií nebo vědou.

Je velmi vítané, že se - vlastně právě v roce goethovského jubilea - obnovila činnost Goethovy společnosti v rámci Kruhu moderních filologů, jejímž vedením byl pověřen vědecký pracovník Ústavu pro vzdělávání pedagogických pracovníků v Praze PhDr. Leoš Houska, CSc. V rámci goethovského roku bylo uspořádáno i několik akcí: právě dr. Houska v Praze zasvěceně hovořil o tradici klasické německé literatury a návaznosti na ni v současné literatuře Německé demokratické republiky, v Brně pak lipský docent dr. Dieter Pilling rozebíral Goethova Viléma Meistra.

Témata přednášek z oblasti literatury německého jazyka byla velmi pestrá, což nepochybně zvyšuje i zájem veřejnosti. Na pořadu byly přednášky o staré německé literatuře (v Olomouci přednášel prof. dr. Pavel Trost, DrSc. o největší předlutherovské německé próze "Oráč a smrt", v Plzni doc. dr. Václav Bok, CSc. pak hovořil o středověké německé literatuře v jižních Čechách), o literatuře klasické vedle již zmíněných přednášek goethovských se koncentroval uppsalský profesor Hermondsson na Schillerova Valdštejna a na ohlas tohoto díla u Schillerových současníků, zatímco Zdeněk Mareček si všímal recepce Hölderlinova díla v Čechách. Do rámce nového výzkumného plánu pražských germanistů spadají dvě přednášky dr. Jiřího Veselého, CSc. o německy psané literatuře na území Československa, a to o díle Marie von Ebner-Eschenbach a o mo-

ravském socialistickém dramatikovi Philippovi Langmannovi. Obě tyto přednášky se konaly v Praze. Velkou pozornost vzbudily přednášky o německé antifašistické literatuře, ať už proslovené v Praze pracovníky zahraničními - prof. Dahlke z Lipska a prof. Jan Hans z Hamburku hovořili o antifašistické exilové literatuře - nebo našimi (doc. dr. Ludvík Václavek, CSc. přednášel v Brně o německé literatuře vzniklé v koncentračním táboře v Terezíně). Je škoda, že trochu mimo zájem přednášejících zůstala v posledních dvou letech literatura nejsoučasnější - NDR a NSR.

V oblasti literatury anglického jazyka byla starší literatura zastoupena především Shakespearem, o jehož vztahu k baroku hovořil v Praze britský profesor Nicholas Brooke. Mladý pracovník ČSAV dr. Martin Procházka rozebíral v přednášce v Praze typologii Byronovy poezie a srovnával ji s Máchou. Ostatní přednášející se orientovali na literaturu moderní, například na dílo Styronovo v kontextu vývoje současné americké prózy (dr. R. Nenadál), na dramatickou tvorbu T. S. Eliota (prof. dr. Ján Boor v Olomouci), na současný britský román (dr. Martin Hliský, CSc. v Olomouci o díle J. G. Farrell, v Praze o Johnu Fowlesovi), na současná britská drama (v Brně prof. dr. Zdeněk Stříbrný, DrSc.), na vývoj moderní skotské prózy z oblasti Lowlandu (doc. dr. Jessie Kocmanová, CSc. v Praze).

V oblasti francouzské literatury se při pěti přednáškách vystřídali tři přednášející. Zatímco dr. Duchošlav Foršt, CSc. si všímal jednak vztahu výtvarného umění a literární tvorby F. Bérance, jednak díla Ayguesparsova, přednášel dr. Zdeněk Hrbata, mladý aspirant ČSAV, o estetických názorech Mme de Staël a v další přednášce o otázkách frenetického žánru v 19. století. Na Rousseauovu Novou Heloisu se soustředil ve své přednášce dr. Jindřich Veselý, CSc. Je jistě pozoruhodné, že všechny přednášky z oblasti francouzské literatury se konaly v Praze, takže romanisté z řad návštěvníků těchto večerů Kruhu v Brně, Olomouci či Plzni přišli již po dva roky zkrátka.

Filosofické problémy v souvislosti s českou literaturou období humanismu analyzovala dr. Jiřina Popelová, CSc., zatímco dr. Vladimír Macura hovořil o české obrozenské kultuře. Na počátek 20. století se soustředil dr. Jaroslav Meda v přednášce o české dekadenci. Je zajímavé, že všechny tyto tři přednášky v podstatě bohemistické - i když ovšem s širším záběrem kulturním a literárněvědným - uspořádala Plzeň.

Zřejmě jen náhodně byly zařazeny přednášky z oblasti severské literatury (doc. dr. Michl, CSc. v Brně) a z oblasti literatury nizozemské (prof. Jansen také v Brně). Překladatelským problémům u Viléma Mathesia se věnoval prof. dr. Ilek, DrSc. (v Plzni) a do překladatelské dílny nechal nahlédnout O. F. Babler (v Brně).

Všechny literární přednášky byly slušně navštíveny. Lze říci, že určité disproporce při volbě témat a přednášejících, zejména pokud jde o některé minimálně zastoupené jazykové oblasti, by měly vést k zamyšlení při sestavování programů na další léta. Možná, že by se hlavní výbor kruhu neměl omezit na registraci přihlášených přednášek a jejich výběr, ale že by mohl vyvinout jistou iniciativu směrem k přednášejícím a sestavení plánu přednášek aktivně ovlivnit.

Jiří Veselý

Činnost Kruhu moderních filologů v Brně

Činnost pobočky KMF v Brně byla v období 1981 a 1982 bohatá a rozmanitá. Poměrně četné byly přednášky cizích hostů: např. v r. 1982 přednáška docenta D. Pillinga z Lipska byla zaměřena na německou literaturu, jazykovědné problematiky se týkala přednáška profesorky Gläserové z Lipska a profesora Weise z Halle, profesor M. Jonsons přednášel německy o vlámské literatuře apod. Přednášky cizích i našich hostů byly v poslední době zaměřeny převážně na problematiku anglistiky a germanistiky (z našich hostů to byla např. přednáška docenta PhDr. J. Noska, DrSc. a prof. PhDr. Stříbrného, DrSc.).

V OS pro didaktiku cizích jazyků, která patří ke KMF, se střídaly přednášky, týkající se výuky angličtiny, němčiny, francouzštiny i ruštiny. Přednášejícími byli naši odborníci, pouze v červnu 1981 přednášel v OS francouzsky profesor dr. Klare z NDR na téma *Texte et les temps verbaux*. Některá témata přednášek byla obecnějšího charakteru, takže výsledků výzkumů přednášejícího je možné využít i ve výuce jiných cizích jazyků, než je specializace přednášejícího (byla to např. přednáška doc. dr. J. Veselého, CSc. i přednáška prof. D. Forštové). Jiné přednášky se týkaly přímo problematiky výuky některému cizímu jazyku (např. PhDr. Hargaš z Bratislavy seznámil přítomné s vlastními pomůckami pro výuku němčiny, které vyšly v Komeniu v Bratislavě; dále to byla přednáška PhDr. D. Foršta, která seznámila přítomné s texty o francouzském umění, jejichž je autorem, a stejně tak s jeho kolekcí diapozitivů, které přinášejí reprodukce z francouzského malířství; obě pomůcky mohou být znamenitým doplňkem výuky francouzštiny). PhDr. J. Batušek, CSc. přednášel o problematice výuky odborné němčiny.

Vzhledem k tomu, že studenti hojně navštěvují přednášky OS, mají možnost doplňovat tím přípravu z metodiky a seznámit se nejen se zkušenými odborníky, ale i s některými novými učebními pomůckami. Vzhledem k tomu, že součástí výuky ve vyšších ročnících je na filozofické fakultě UJEP také problematika překladu, bývají občas zařazovány přednášky také z této oblasti. V r. 1982 byla mimořádně úspěšná přednáška vynikajícího překladatele O. F. Bablera, člena Sdružení českých překladatelů.

Bohatá je spolupráce KMF v Brně s jinými institucemi. Některé přednášky byly uspořádány ve spolupráci s Jazykovědným sdružením (např. anglicky přednesená přednáška profesora E. Hansena z kodaňské univerzity o skandinávské lingvistice a přednáška doc. dr. A. Svobody, CSc. o problematice angličtiny). Členové KMF spolupracují rovněž se Socialistickou akademií (např.

dr. J. Munzar, CSc. je členem výboru sekce Jazyk a literatura, mnozí členové KMF přednášeli na akcích Socialistické akademie, v poslední době např. dr. J. Fryčer, CSc., dr. J. Munzar, CSc.).

Spolupráce s Krajským pedagogickým ústavem se realizuje přednáškami členů KMF v seminářích, které KPÚ pořádá pro učitele Jihomoravského kraje (např. dr. J. Munzar, CSc. přednášel o německé literatuře, doc. dr. Stavínohová, CSc. o současné francouzštině), dále se realizuje recenzováním publikací, které KPÚ vydává pro učitele Jihomoravského kraje.

Připomínku zasluhuje i spolupráce některých členů KMF s rozhlasem a televizí (zapojen je do ní svou překladatelskou činností především doc. dr. J. Michl, CSc.), dále se státním divadlem v Brně a s některými pražskými nakladatelstvími, v nichž členové KMF pracují občas jako překladatelé, častěji jako lektori. S časopisem Světová literatura spolupracuje např. doc. dr. J. Michl, CSc. i další. Je možné připomenout také překladatelskou spolupráci některých členů s brněnským denním tiskem (např. dr. J. Hájka z germanistiky).

V souvislosti se svou pedagogickou činností na fakultě jsou někteří členové KMF zapojeni do spolupráce se SVOČ (např. dr. J. Fryčer, CSc. a dr. J. Munzar, CSc. bývají pravidelně členy porot). V rámci spolupráce s jinými fakultami by bylo možné připomenout činnost některých členů v komisi pro udělování vědeckých hodností.

Důležitá je spolupráce členů KMF s ČSVTS. Svými přednáškami v překladatelské skupině Jihomoravského kraje poskytují příležitost přenášet výsledky vědeckých poznatků do praxe. Přínos je v podstatě oboustranný. Členové překladatelské skupiny se seznamují s novými poznatky, které mohou uplatnit v praxi, a také s novými příručkami, důležitými pro překládání. Přednášejícím tato setkání dávají zase podněty k potřebnému zaměření některých průzkumů (v poslední době přednášeli pro tuto skupinu např. doc. dr. J. Firbas, CSc. a doc. dr. A. Svoboda, CSc.).

Je tedy možné říci, že činnost členů KMF v Brně je rozmanitá nejen tématy přednášek, ale i zapojením se členů do spolupráce s jinými institucemi.

Zdeňka Stavínohová

Ze života pobočky Kruhu moderních filologů v Olomouci

V duchu dlouholeté dobré tradice se snaží pobočka formou pravidelných přednášek, jichž bývá ročně 10-13, seznamovat své členy i širší zainteresovanou veřejnost a posluchače filologických oborů na fakultách Univerzity Palackého s výsledky vědecké a pedagogické činnosti na poli moderní filologie. Přednášejí odborníci z místních i mimo-olomouckých škol a institucí - někteří zcela pravidelně /např. prof. dr. Ivan Poldauf, doc. dr. Jan Firbas, CSc., doc. dr. Jiří Nosek, DrSc./, takže návštěvníci přednášek si mohou vytvářet i obecnější představu o vývoji jednotlivých vědních disciplín a vědeckých metodologií. Pobočka využívá též každé možnosti k seznámení s prací zahraničních odborníků; v poslední době vystoupili hosté z NDR, Velké Británie, Francie a USA.

V celkové orientaci se skladba přednášek soustřeďuje v literatuře hlavně na realistické základy klasické i moderní tvorby, v jazykovědných oborech na stav zkoumání současných forem cizích jazyků a jejich konfrontaci s naší mateřštinou, v teorii vyučování na možnosti praktické aplikace nových podnětů ve školní praxi.

V rámci snahy o zvýšení zájmu studentů o činnost pobočky je v posledních letech poskytována možnost vystoupení s referáty i posluchačům, jejichž práce byly oceněny ve fakultních a celostátních kolech soutěží studentské vědecké a odborné činnosti /SVOČ/. Po dobrých zkušenostech z minulých let /Eva Špaltová - UP Olomouc, Zdeněk Mareček - UJEP Brno/ se bude v setkáních se studentskými talenty v moderní filologii pokračovat i letos /Ludmila Tesařová-Veselovská a Milan Macháček - UP Olomouc, Jan Čermák - UK Praha/.

V roce 1981 odešel z funkce předsedy pobočky Kruhu moderních filologů v Olomouci doc. dr. Antonín Zatloukal, který po třináct let organizoval a v duchu i náplni vedl její činnost. Na práci Kruhu se ovšem aktivně podílel již mnohem dříve. Členové pobočky pamatují více než stovku přednáškových večerů, které doc. Zatloukal připravil a na nichž vždy zasvěceně a s šarmem komentoval jak fakta a myšlenky z referátu, tak činnost a osobu přednášejícího. Jeho vlastní vystoupení těžila z hluboké erudice literárního historika i z bohaté zkušenosti pedagogické; doc. Zatloukal patří k našim předním romanistům a působil jako učitel francouzské literatury na filozofické fakultě Univerzity Palackého po více než tři desetiletí. Jsou známy jeho monografické analýzy velkých děl a syntetické charakteristiky významných tvůrců francouzské prózy. Kritické studie věnované Balzakovi, Flaubertovi, Hugovi, Stendhalovi, Camusovi, du Gardovi a jiným byly uveřejněny v Časopise pro moderní filologii, ve Philologica Pragensia, v Actech

Univerzity Palackého, Slovenských Pohl'adech, v Orbis litterarum a jin-
de. Předmětem Zatloukalova bádání byla i poezie /Baudelaire, Rimbaud/,
později pak metodologie románové tvorby i otázky literární kritiky a
teorie. Z jeho přednášek, které byly vždy podnětem pro kolegy i stu-
denty, lze připomenout obecné pohledy na situaci zvláště v současné
francouzské literatuře a kritice, dále pak výborné proslovy o Stendha-
lovi jakožto tvůrci začínajícího moderního románu, o Voltairově "Can-
didovi", o Montesquieuových "Perských listech", o Prévostově "Manon
Lescaut" a zatím poslední o Balzakově "Otcí Goriotovi", kterého doc.
Zatloukal přesvědčivě hodnotí jako vyvrcholení autorovy tvorby, jako
dokonalé prokomponování momentů v jiných dílech už dříve připravených
a vyzkoušených. I když doc. dr. Zatloukal roku 1982 odešel do zaslou-
žené emeritace jako vysokoškolský učitel, zůstává nadále aktivním a
váženým členem Kruhu moderních filologů. Naše vědecká společnost se
jistě bude moci těšit na další jeho přednášky i cenné impulsy pro
činnost pobočky.

Novým předsedou Kruhu moderních filologů v Olomouci byl zvolen
PhDr. Josef Jařab, CSc., vědeckým tajemníkem pobočky je PhDr. Jaro-
slav Peprník a hospodářkou PhDr. Dagmar Knittlová.

V únoru 1983 oslavila osmdesáté narozeniny dlouholetá aktivní
členka Kruhu moderní filologie doc. dr. Ida Rochowanská, M.A. Tímto
významným životním jubileem vážené olomoucké anglistky žila nejen je-
jí mateřská katedra na filozofické fakultě, kterou jistý čas vedla,
ale i širší filologická a učitelská veřejnost z celého kraje. Jubi-
lantka byla vyznamenána zlatou pamětní medailí Univerzity Palackého
za celoživotní pracovní úsilí a výsledky v oblasti vědecké i pedago-
gické. Doc. Rochowanská působila na olomoucké fakultě v letech 1948
až 1971. Byla jedním z průkopníků na poli teorie vyučování cizích ja-
zyků, vypracovala pro tuto disciplínu řadu základních učebních textů.
Bibliografie publikací doc. Rochowanské prozrazuje badatelský zájem,
který ve své šíři zahrnuje snad všechny filologické specializace an-
glistiky od americké literatury přes anglickou gramatiku a lexikolo-
gii po realie a dějiny. V první řadě však zůstává doc. Rochowanská
i v dnešní obdivuhodné svěžesti všem mladším velkým vzorem ve své
lidské i odborné zodpovědnosti, v pracovním zaujetí a pílí i v nev-
šední skromnosti.

J. - V.

Charakteristika práce pobočky KMF při ČSAV v Plzni

Pobočka KMF při ČSAV v Plzni sdružuje ve svých řadách plzeňské
filology z rozmanitých pracovišť. Plzeň je univerzitní město s třemi
vysokými školami, je zde lékařská fakulta UK, Vysoká škola strojní
a elektrotechnická, je zde samostatná Pedagogická fakulta, ale na žád-
né z těchto vysokých škol není v současné době pracoviště s oborovou
náplní studia neslovanských jazyků. Z tohoto důvodu jsou členy plzeň-
ské pobočky KMF především pracovníci jazykových kateder uvedených vy-
sokých škol a učitelé různých typů středních škol. Tímto složením čle-
nů je dána i náplň práce a činnosti pobočky, která je zaměřena předev-
ším metodicky, aby byl podchycen společný zájem členů. Nicméně přednáš-
ková činnost pobočky zahrnuje i náplň jazykovědnou a literárněvědnou.
V oblasti jazykovědy je společným zájmem pracovníků jazykových kate-
der především problematika odborného funkčního stylu. Ze složení člen-
ské základny vyplynula spolupráce s Jazykovědným sdružením a Literár-
něvědnou společností při ČSAV, jejichž pobočky v Plzni rovněž existu-
jí. Tato spolupráce vytváří v Plzni příznivé podmínky a vhodné fórum,
kde se mohou uplatnit filologové se zájmem o moderní filologii.

Pobočka KMF při ČSAV byla založena 16.2.1965 na ustavující schů-
zi, jíž se účastnili zástupci pražského ústředí včetně tehdejšího ta-
jemníka s. Miloše Popela. Na schůzi byl zvolen pětičlenný výbor v če-
le se s. Antonínem Macháčkem, z jehož iniciativy tehdy založení poboč-
ky vzniklo. První přednášku na půdě nově založené pobočky přednesl
prof. Dr. Josef Vachek. Při svém založení měla pobočka 33 členů.

V současné době sdružuje naše pobočka 41 členů, vesměs filologů
pracujících na jazykových katedrách plzeňských vysokých škol a na
středních školách různých typů. Do naší pobočky jsou zařazeni i pra-
covníci Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích.

Vzhledem k tomu, že v Plzni neexistuje v současné době žádné sa-
mostatné vysokoškolské pracoviště, kde by se studoval některý z mo-
derních neslovanských jazyků jako samostatný obor, vznikla zde úzká
spolupráce s pobočkami Jazykovědného sdružení a Literárněvědné spo-
lečnosti při ČSAV, v jejichž členské základně převládají bohemisté
a rusisté příslušných kateder Pedagogické fakulty. Touto situací je
určena jak práce tak přednášková činnost pobočky KMF.

Protože řada členů pobočky vyučuje na různých typech středních
škol a pracovníci vysokých škol jak nefilologických tak i Pedagogické
fakulty navazují na jejich práci a zkušenosti, zaměřuje se přednáško-
vá činnost pobočky do velké míry na problematiku metodiky vyučování
cizím jazykům. Pro členy pobočky tedy bylo velkým přínosem vyslech-
nout v průběhu necelých dvaceti let trvání pobočky řadu podnětných

a zásadních metodických přednášek, mezi jejichž autory patřili i tak známé osobnosti jako A.S. Hornby /Velká Británie/ s přednáškou Teaching English as a Foreign Language, Helmut von Faber /NSR/ s přednáškou: Programme und Übungsformen zu Sprachlehranlagen im Fremdsprachenunterricht, L.V. Kuzněcovová /SSSR/: Práce s textem při výuce cizinců ruštině. Milými hosty a přednášeči byli i naši přední českoslovenští odborníci v oblasti metodiky vyučování cizím jazykům.

V přednáškovém programu pobočky jsou však četně zastoupeny i přednášky s čistě jazykovědnou tematikou. Měli jsme v průběhu let příležitost uvítat v Plzni řadu velkých osobností v oblasti jazykovědy. Přednášeli zde prof. Vachek, prof. Poldauf, prof. Šmilauer, prof. Jedlička, prof. Daneš, prof. Ilek, prof. Skála, dr. Těšitelová, prof. Bečka a mnoho jiných. Pro členy pobočky byly tyto přednášky mimořádnou příležitostí setkat se znovu, mnohdy po letech, se svými bývalými učiteli na diskusních besedách, které byly součástí těchto akcí.

Přednášky s lingvistickou tematikou však průběžně přednášejí i filologové z vlastních řad pobočky. Plzeňská filologická veřejnost měla tak příležitost seznámit se s výsledky výzkumu svých kolegů jako jsou např. doc. Spal, doc. Klimeš, doc. Bok, dr. Hlaváčková, dr. Šourek, dr. Těšínská, dr. Česal, dr. Křepelová, dr. Ulrichová, dr. Valentová, dr. Maršík a řada dalších.

S velkým zájmem jsou navštěvovány i přednášky s literárněvědnou tematikou, které jsou pořádány ve spolupráci s Literárněvědnou společností. I v této oblasti jsme měli v průběhu let příležitost uvítat v Plzni řadu našich i zahraničních odborníků. Přednášel zde prof. Vočadlo, prof. Stříbrný, prof. James Scoggins /USA/, prof. J. Goldhahn /NDR/ a další. Z našich členů přispěli významně k úrovni přednášek dr. M. Vajs s cyklem o Goethovi v západních Čechách a doc. Bok s řadou přednášek ze středověké německé literatury.

Pro úplnost je třeba vyzdvihnout mimořádně důležitou spolupráci s družebními vysokými školami v NDR. Tato spolupráce je založena na družebním styku VŠSE v Plzni s Technische Hochschule v Karl-Marx-Stadtu a na družbě Pedagogické fakulty s Pädagogische Hochschule ve Zwickau. V rámci této družby se uskutečnila řada besed a přednášek, které přenesli přední odborníci těchto vysokých škol z NDR, jako prof. Goldhahn, doc. Selrmann, Doc. Weber, dr. Schwabe a další.

Přestože má plzeňská pobočka ztížené podmínky pro svou práci, má relativně dosti vysoký počet členů, pro které se daří v průběhu roku uskutečnit vždy kolem šesti přednáškových akcí v průměru. Je tedy dobrou bilancí, že od počátku založení plzeňské pobočky mohla plzeňská filologická veřejnost vyslechnout více než sto přednášek, organizovaných buď samostatnou pobočkou nebo ve spolupráci s Jazykovědným

sdružením či Literárněvědnou společností.

I. Přednášková činnost

A/ Přednášky konané v Praze

26. 1. 1981 PhDr. Jiřina Smrčková:
F. George Mohl /1866 - 1905/ a Karel Titz /1880 - 1940/
9. 2. 1981 PhDr. Jiří Veselý, CSc.:
Marie von Ebner-Eschenbach, moravská spisovatelka německého jazyka
/O Marii von Ebner-Eschenbach publikováno v Lenau-Forum, Wien 1969, č. 3, str. 65 - 85, v Časopise pro moderní filologii, ročník 53, 1971, str. 21 - 30, v Österreich in Geschichte und Literatur, Wien 1971, č. 4, str. 211 - 241, v časopise Acta Universitatis Carolinae Philologica-Germanistica Pragensia, ročník VI., Praha 1972, str. 91 - 100 a v témž časopise ročník VII., Praha 1976 - 1982, str. 119 - 129
23. 2. 1981 PhDr. Duchoslav Foršt:
Etické a estetické pojetí výtvarného umění v literární tvorbě Freda Bérence
9. 3. 1981 Taťjana Bergerová:
Literární transpozice lidové francouzštiny /v konfrontaci s češtinou/
Zdeněk Mareček:
Recepce Hölderlina v Čechách
/Publikováno pod názvem Příspěvek k recepci F. Hölderlina v Čechách v časopise Brüner Beiträge zur Germanistik /Bd. 3/ - Spisy FF UJEP v Brně
Eva Špaltová:
Sémantika předpony über- a její české ekvivalenty
/setkání s úspěšnými účastníky studentské vědecké a odborné činnosti - SVOČ 1980/
23. 3. 1981 Doc. PhDr. Josef Veselý, CSc.:
Problematika tzv. odhadu a poteciálního slovníku v cizím jazyce
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
/Publikováno v časopise Cizí jazyky ve škole, ročník XXV /1981 - 1982/, č. 10
30. 3. 1981 Prof. dr. Lars Hermodsson, Uppsala:
Schillers "Wallenstein" im Urteil von Zeitgenossen und Nachwelt
6. 4. 1981 Prof. PhDr. Viliam Schwanzer, CSc.:
Amodálne a modálne výpovede v nemeckých odborných textoch
27. 4. 1981 PhDr. Radoslav Nenadál:
Styronův poslední román v kontextu vývoje současné americké prózy
4. 5. 1981 Prof. Nicholas Brooke, Norwich:
Shakespeare and Baroque Art
/s Literárněvědnou společností při ČSAV/
11. 5. 1981 Prof. Dorota Forštová:
Programování učiva při nácviu a nápravě výslovnosti
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
25. 5. 1981 PhDr. Zdeněk Hrbata:
Estetické názory Madame de Staël v její práci "De la littérature" /k problémům dědictví klasicismu a formujícího se romantismu/
/Publikováno pod názvem "De la littérature" de Mme de Staël /Quelques remarques sur l'heritage des Lumières et les problèmes de la littérature romantique naissante/ v časopise Philologica Pragensia, No. 1, s. 1 - 11
1. 6. 1981 Prof. Dr. phil. habil. Johannes Klare, Berlin:
Texte et temps verbaux
28. 9. 1981 Prof. Dr. sc. phil. Hans Dahlke, Leipzig:
Antifaschistische deutsche Literatur
- 5.10. 1981 Prof. Dr. sc. phil. Jan Hans, Hamburg:
Deutschsprachige Exilliteratur
- 12.10. 1981 Doc. PhDr. Jiří Nosek, DrSc.:
Přístavek v moderní angličtině
/péčí odborné skupiny pro funkční jazykozpyt/
- 19.10. 1981 Prof. dr. Yves Moraud, Breste:
Éléments de sociologie du théâtre comique en France de 1685 à 1730
- 2.11. 1981 Doc. PhDr. Ernest Marko, CSc.:
Konfrontačný pohľad na menný prísudok v nemčine a slovenčine
/Publikováno pod názvem Kopulative Verben in konfrontativer Sicht v časopise Zeitschrift für Germanistik 4/1981, S. 404 - 410, Leipzig/
- 16.11. 1981 PhDr. Zdeněk Hrbata:
K otázce tzv. frenetického žánru 20. a 30. let 19. stol. a jeho místa uvnitř francouzské romantické literatury

- 7.12. 1981 PhDr. Hana Loucká:
Funkční přístup k didaktice cizích jazyků v současné době ve Francii
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
B/ Přednášky konané v Brně
24. 3. 1981 PhDr. Duchoslav Foršt:
Využití diapositivů o umění ve výuce francouzštiny
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
5. 5. 1981 Doc. PhDr. Josef Veselý, CSc.:
Čtení v cizím jazyce z hlediska psycholingvistiky
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
/Publikováno v časopise Cizí jazyky ve škole ročník XXV, č. 2 - říjen 1981/
20. 5. 1981 Prof. Arnold Goldman, Keele:
The Documentary and Non-Fiction Novel
21. 5. 1981 Doc. Dr. Wolfgang Thiele, Leipzig:
Problems of text linguistics
3. 6. 1981 Prof. Dr. Johannes Klare, Berlin:
Text et temps verbaux
- 17.11. 1981 Doc. PhDr. Josef Michl, CSc.:
Finn Alnaes - hledání románu
/Publikováno pod názvem Hledání románu v knize Finn Alnaes, Kolos, vyd. Svoboda 1982, str. 543 - 551/
- 3.12. 1981 PhDr. Jaroslav Peprník:
Pojmenování barev v angličtině
- 16.12. 1981 Prof. PhDr. Josef Vachek, DrSc.:
Psaný jazyk jako celistvý heterogenní systém
C/ Přednášky konané v Olomouci
26. 2. 1981 Doc. PhDr. Jindřich Hořínek, CSc.:
Postavení podmínkových vět v souvětí
/Publikována rozšířená ve IV. svazku skript Základy francouzské mluvnice IV, SPN/
16. 4. 1981 Doc. PhDr. Rudolf Baumbach, CSc.:
Syntaktická charakteristika německého odborného jazyka
23. 4. 1981 PhDr. Jarmila Tárnyiková, CSc.:
Vyjadřování modalit v angličtině
7. 5. 1981 Prof. PhDr. Pavel Trost, DrSc.:
Oráč a smrt /Ackermann aus Böhmen/
12. 5. 1981 Prof. PhDr. Ivan Poldauf:
Vznik přízvukového systému románské složky anglického slovesa
- /Publikováno pod názvem The genesis of terminational stress in English v publikaci Lingua 54 - 1981, str. 335 - 359
19. 5. 1981 Doc. Dr. Wolfgang Thiele, Leipzig:
English and International Communication
21. 5. 1981 Prof. Dr. Arnold Goldman, Keele:
American Documentary and Non-Fiction Novel
24. 9. 1981 Prof. Dr. Peter Newmark, London:
Problems of Translation Theory
- 15.10. 1981 Doc. PhDr. Vladimír Hořejší, CSc.:
Problémy francouzské a české lexikografie
- 12.11. 1981 Prof. PhDr. Karel Horálek, DrSc., člen korespondent ČSAV:
Vztah sovětské sémiologie k západní
- 26.11. 1981 Doc. PhDr. Zdeňka Stavinohová, CSc.:
Některé zdůrazňovací výrazy ve francouzštině
/Bude publikováno v časopise Etudes romanes de Brno/
- 3.12. 1981 PhDr. Peter Schmidt, DDR:
Tempus und Modus im modernen Deutsch
D/ Přednášky konané v Plzni
8. 1. 1981 Doc. PhDr. Lumír Klimeš, CSc.:
Výuka cizinců češtině před 25 lety
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
/Publikováno pod názvem Vyučování češtině jako cizímu jazyku před 27 roky v časopise Jazykovědné aktuality 18, 1981, č. 2, str. 54/
19. 2. 1981 PhDr. Bedřich Česal, CSc.:
Využívání dvouřadých děrných štítků pro excerpci jazykových jevů
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
7. 4. 1981 PhDr. Vladimír Macura:
Ideál, hra a mystifikace v české obrozenské kultuře
/s Literárněvědnou společností při ČSAV/
23. 4. 1981 PhDr. Marie Nováková:
Bibliografie a onomastika
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
/Publikováno v časopise Jazykovědné aktuality 18, 1981, č. 3, str. 102 - 103/
28. 4. 1981 PhDr. Jaroslav Meda:
Česká literární dekadence: situace a podoba
/s Literárněvědnou společností při ČSAV/

14. 5. 1981 R. V. Bogomozova, Moskva:
Sistémnaja organizacija frazeologismov po obščemu semantičeskemu priznaku
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
19. 5. 1981 Prof. PhDr. Jiřina Popelová, DrSc.:
Myšlení českého humanismu
/s Literárněvědnou společností při ČSAV/
3.11. 1981 Sabine Fiss, Karl-Marx-Stadt:
Arbeit mit dem Übungsbuch "Übungen zur produktiven sprachlichen Tätigkeit" /Autoren: S. Weber - F. Schwabe - S. Fiss/
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
.11. 1981 Jarmila Jelenová:
Frazeologické jednotky v psané sportovní publicistice
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/

II. Činnost odborných skupin

- a/ odborná skupina pro funkční jazykozpyt
24. 4. 1981 Prof. PhDr. Bohumil Trnka, DrSc.:
O podstatě jazykové funkční analýzy
9.10. 1981 Prof. PhDr. Bohumil Trnka, DrSc.:
Popis jazyka invariantními hodnotami
27.11. 1981 PhDr. Zdeněk Wittoch, CSc.:
Otázky vývoje rumunštiny: koncepce nejnovější /1980/ v poměru k představám a teoriím starším
4.11. 1981 Prof. Dr. E. Annamalai, Mysore:
Sociolinguistic and Linguistic Aspects of Language Convergence in India
Tato skupina stejně jako
b/ odborná skupina pro didaktiku cizích jazyků a
c/ odborná skupina pro literární metodologii
začlenily svoji činnost do přednáškového cyklu v ústředí i pobočkách Kruhu moderních filologů při ČSAV.

Zpráva o činnosti Kruhu moderních filologů při ČSAV za rok 1982

I. Přednášková činnost

A/ Přednášky konané v Praze

11. 1. 1982 PhDr. Jiří Veselý, CSc.:
Philipp Langmann, moravský socialistický spisovatel německého jazyka
/Bude publikováno v časopise Philologica Pragensia v r. 1984 pod názvem Philipp Langmann/
25. 1. 1982 Prof. Dorota Forštová:
Memorování a samostatný ústní a písemný projev ve výuce cizích jazyků
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
8. 2. 1982 Prof. N. I. Formanovskaja, DrSc.:
Sociolinguistika řečové etikety
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků ve spolupráci s Domem sovětské vědy a kultury v Praze/
22. 2. 1982 PhDr. Duchoslav Foršt:
Básnické dílo Alberta Ayguesparse
8. 3. 1982 PhDr. Leoš Houska, CSc.:
K tradicím klasické literatury v současné literatuře NDR
/péčí odborné skupiny Goethova společnost k 150. výročí Goethovy smrti/
22. 3. 1982 PhDr. Jarmila Mothejzíková, CSc.:
Infinitiv v anglickém odborném stylu. Prezentace a fixace frekventních typů ve vysokoškolské výuce a učebních pomůckách
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
/Bude publikováno pod názvem "Infinitiv v anglickém vědeckém stylu a jako překladový ekvivalent" jako monografie na Univerzitě Karlově v roce 1983/
26. 4. 1982 Prof. Dr. Rolf Müller, Kassel:
Lingvistické aspekty dislexie
10. 5. 1982 PhDr. Martin Procházka:
K typologii Byronovy a Máchovy poezie
/Bude publikováno v časopise Slavia/
24. 5. 1982 Doc. PhDr. Zdeňka Stavinohová, CSc.:
Odraz mluvené francouzštiny v literárních dílech
/Bude publikováno v časopise Etudes romanes de Brno/
31. 5. 1982 Doc. PhDr. Jessie Kocmanová, CSc.:
Lallans Today: The Evolution of Modern Scots /Lowlands/ Prose

27. 9. 1982 Prof. Dr. Wolfgang Viereck, Bamberg:
Dialectometry and English Dialectology: New Ways for
Quantifying Linguistic Data
- 4.10. 1982 Prof. Dr. sc. phil. Rosemarie Gläser, Leipzig:
Jazykověstylistický výzkum anglických literárněvědných
textů /Stylové příznaky odborných textů/
- 11.10. 1982 PhDr. Jiřina Smrčková:
Sandfeldova "Linguistique balkanique" v české a rumunské
jazykovědě
- 18.10. 1982 Dr. phil. Günter Weise, Halle:
Komunikativní jazykové děje a výuka cizím jazykům
- 8.11. 1982 PhDr. Jindřich Veselý:
Přirozenost a společnost v Rousseauově Nové Heloise
- 22.11. 1982 PhDr. Václav Šimeček:
Lingvistická a lingvodidaktická problematika na V. Me-
zinárodním kongresu MAPRJAL
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků ve spo-
lupráci s Domem sovětské vědy a kultury k Měsíci česko-
slovensko-sovětského přátelství/
B/ Přednášky konané v Brně
2. 3. 1982 PhDr. Hana Loucká:
Funkční přístup k didaktice cizích jazyků v současné do-
bě ve Francii
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
22. 3. 1982 PhDr. J. Batušek, CSc.:
O výchově k odbornému vyjadřování
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
23. 3. 1982 PhDr. Emil Hargaš:
Po nemecky automatizáciou
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
/Přednáška vycházela z publikace Automat Lingvisystému-
Po nemecky automatizáciou a o dalších pomôckách-jejímž
autorem je PhDr. Emil Hargaš/
13. 4. 1982 Prof. dr. Marcel Jansen, Lovaň:
Die zeitgenössische niederländische Literatur im euro-
päischen Kontext
14. 4. 1982 Doc. dr. Dieter Pilling, Leipzig:
Zu Goethes Wilhelm Meister
27. 4. 1982 Doc. PhDr. Josef Veselý, CSc.:
Problematika tzv. odhadu a potenciálního slovníku
v cizím jazyce
- /péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
/Bylo publikováno pod názvem Problematika tzv. odhadu
a potenciálního slovníku v cizím jazyce v časopise
Cizí jazyky ve škole, ročník XXV., č. 10 - červen 1982/
11. 4. 1982 Prof. dr. Erik Hansen, Kodaň:
Linguistic Semmunication in Scandinavia
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
25. 5. 1982 Doc. PhDr. Jiří Nosek, DrSc.:
Významová výstavba přívlastku v moderní angličtině
- 7.10. 1982 Prof. Dr. sc. phil. Rosemarie Gläser, Leipzig:
Classification of English Phraseological Units and
Idioms
- 21.10. 1982 Dr. phil. Günter Weise, Halle:
On the Communicative and Pragmatic Component of Scien-
tific Texts
- 27.10. 1982 O. F. Babler:
Některé překladatelské problémy
/Při přednášce byly čteny kratší citáty z překladů
autora přednášky Doslov překladatele- 2. vyd. SNKL,
Praha 1958 a Jak jsem překládal Havrana - Olomouc 1931/
- 30.10. 1982 Doc. PhDr. Ludvík Václavek, CSc.:
Německá poezie v Terezíně 1941 - 1945
/Přednáška vycházela z článku doc. dr. L. Václavka, CSc.
Deutsche Lyrik im Ghetto Theresienstadt 1941 - 1945 uve-
řejněném v časopise Weimarer Beiträge /Berlín, Výmár/,
ročník 1982, č. 5, str. 14 - 34/
- 2.12. 1982 Prof. PhDr. Zdeněk Stříbrný, DrSc.:
Contemporary British Drama
- 7.12. 1982 Prof. Dorota Forštová:
Rozsah slovní zásoby a samostatný hovor
/péčí odborné skupiny pro didaktiku cizích jazyků/
C/ Přednášky konané v Olomouci
- 1.11. 1982 PhDr. Karel Frank, CSc.:
K příslovečným určením dynamického charakteru v němčině
25. 3. 1982 PhDr. Alena Lenočková:
Komunikativní přístup k vyučování cizím jazykům
29. 4. 1982 PhDr. Jiří Vrba:
K problematice chyby v jazykovém vyučování
13. 5. 1982 Prof. PhDr. Ján Boor:
Dramatická tvorba T. S. Eliota
17. 5. 1982 Prof. Dr. sc. Wolfgang Heinemann, Leipzig:
Handlungsteoretische Aspekte der Negation

- 6.10. 1982 Prof. Dr. sc. phil. Rosemarie Gläser, Leipzig:
Classification of English Idioms
- 20.10. 1982 Dr. Günter Weise, Halle:
Communication in Foreign Language Teaching
- 28.10. 1982 Prof. PhDr. Karel Horálek, DrSc., člen korespondent ČSAV:
Konotace v jazykovědě a sémiotice
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
- 25.11. 1982 PhDr. Martin Hilský, CSc.:
J. G. Farrell a současný britský román
19. 5. 1982 Prof. PhDr. Ivan Poldauf:
Germánský přízvuk v angličtině
- 9.12. 1982 PhDr. Jaromír Povejšil, CSc.:
Fr. K. Fulda - J. Ch. Adelung - J. Dobrovský
D/ Přednášky konané v Plzni
28. 1. 1982 Milena Mitrofanová, odb. as.:
Výslovnostní norma ruštiny a její vývoj
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
4. 2. 1982 Doc. PhDr. Václav Bok, CSc.:
Středověká německá literatura v jižních Čechách /II./
/s Jazykovědným sdružením a Literárněvědnou společností
při ČSAV/
15. 4. 1982 Doc. PhDr. L. Kubů, CSc.:
Několik poznámek k jazyku a stylu brakové literatury
/s Jazykovědným sdružením a Literárněvědnou společností
při ČSAV/
13. 5. 1982 Prof. PhDr. Bohuslav Ilek, DrSc.:
Vilém Mathesius a otázky teorie překladů
/s Jazykovědným sdružením a Literárněvědnou společností
při ČSAV/
/Publikováno pod názvem Mathesius' Discourse On the Potentiality of the Phenomena of Language and the Problems of Translation Theory v časopise Philologica Pragensia 25 /1982/, č. 3, str. 128 - 135 - text přednášky v Kruhu byl zkrácen a byly připojeny vzpomínky na B. Mathesia a jeho anglický seminář v letech 1923 - 1927/
- 14.10. 1982 Doc. PhDr. Lumír Klimeš, CSc.:
Jak jsem psal slovník cizích slov
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
/Publikováno pod názvem K problematice slovníku cizích slov v časopise Jazykovědné aktuality č. 2 - 3, r. 1982/
- 24.11. 1982 Doc. PhDr. Vladimír Štěpánek, CSc.:
O srovnávacím studiu literatury
/s jazykovědným sdružením a Literárněvědnou společností
při ČSAV/
- 9.12. 1982 Zinaida Dmitrijevna Zorina, odb. as., Leningrad:
Někotoryje voprosy intěnsifikaciji učobnovo processa
/s Jazykovědným sdružením při ČSAV/
- 1.12. 1982 Doc. PhDr. Juraj Valiska, CSc.:
K některým otázkám výzkumu německých nářečí na Slovensku

II. Činnost odborných skupin

a/ odborná skupina pro funkční jazykozpyt

- 22.10. 1982 Prof. PhDr. Bohumil Trnka, DrSc.:
Profesor Vilém Mathesius a obecná jazyková báze jeho funkční analýzy jazyka

- 12.11. 1982 Doc. PhDr. Jiří Nosek, DrSc.:
Otázky jazykových univerzálií

- 26.11. 1982 Prof. PhDr. Otto Ducháček, DrSc.:
O prostředcích mezilidské komunikace a jejich vztazích
/Publikováno pod názvem Některé prostředky mezilidské komunikace v časopise Slovo a slovesnost XLIV, 1, 1983, str. 51 - 57

Tato skupina stejně jako

- b/ odborná skupina pro didaktiku cizích jazyků,
c/ odborná skupina pro literární metodologii a
d/ odborná skupina Goethova společnost

začlenily svoji činnost do přednáškového cyklu v ústředí i pobočkách Kruhu moderních filologů při ČSAV.

1981

Bratislava

Prof. Dr. W. Schmidt:

Thomas Mann als Gesellschaftskritiker

Dr. H. J. Staszak:

Neue Tendenzen der DDR-Lyrik

Dr. W. Than:

Zu einigen Aspekten der Wortschatzarbeit in der deutschen Gegenwartssprache

Dr. G. Wildegans:

Probleme bei der Arbeit mit den wissenschaftlichtechnischen Texten

Dr. H. H. Schmidt:

Kommunikatives Training sprecherischer Mittel

Doc. PhDr. V. Blanár:

Formovanie lexikálno-sémantickej jednotky "začať"

Lic. L. R. Ch. López:

Estudio sincronico del habla popular de Cuba

Doc. dr. K. H. Höfer:

Entwicklungstendenzen in der Kurzprosa der DDR

Prešov

PhDr. Ľ. Urbanová:

Anglická intonácia z hl'adiska funkčnej vetnej perspektivy

Prof. PhDr. E. Terray, CSc.:

Elena Graichlich - ihr Leben und Werk

Dr. M. Löschmann:

Zur Entwicklung des verstehenden Lesens

Doc. Dr. H. J. Staszak:

Zusammenhang von Sprache und Dialektik bei Volker Braun

Doz. Dr. K. H. Höfer:

Zur Kurzprosa der DDR

Doc. PhDr. Jan Firbas, CSc.:

Scéna a perspektíva

PhDr. V. Glosíková:

K socialistickej nemeckej literatúre na území Česko-slovenska

Doc. PhDr. J. Valiska, CSc.:

K niektorým otázkám nemeckej kolonizácie, vznikaní a zanikaní nárečových ostrovov

Prof. PhDr. Ľ. Novák, DrSc.:

Genéza dynamického fonologického prízvuku v európskych jazykoch

PhDr. E. Schmidtová, CSc.:

Systémové rozdiely pri tvorbe pomenovaní v češtine a nemčine

B. Bystrica

Prof. PhDr. J. Mistrík, CSc.:

Dialóg

Dr. G. Wildegans:

Die Problematik der Fachsprache

E. Rebschläger:

Die Fragen der Kulturpolitik nach dem X. Parteitag

PhDr. R. Uvíra:

Vyjadrenie modality v nemeckom jazyku

PhDr. V. Höppnerová:

Teoretické východiská výskumu odborného jazyka a možnosti ich praktického využitia

Doc. PhDr. E. Marko, CSc.:

Konfrontačný pohľad na menný prísudok v slovenskom a nemeckom jazyku

1982

Bratislava

Prof. PhDr. O. Ducháček, DrSc.:

Tvorenie francúzskych obyvateľ'ských mien

Doc. PhDr. E. Marko, CSc.:

Problematika kopulatívnych slovies v nemčine a slovenčine

Prof. Dr. I. T. Piirainen:

Denkmäler und Geschichte der deutschen Sprache in der Mittelslowakei

Prof. Dr. M. Jansen:

Súčasná holandská literatúra v európskom kontexte

Prof. PhDr. J. Vachek, DrSc.:

Živý odkaz V. Mathesia

Dr. H. J. Grimm:

Zum Gebrauch des Artikels im Deutschen

Dr. H. H. Schmidt:

Praktische Phonetik und Sprecherziehung für Lehrerstudenten

Prof. PhDr. Š. Ondruš, CSc.:

Súčasná rekonštrukcia v indoeuropeistike

Prof. Dr. A. Masser:

Das "Bild" Walthers von der Vogelweide

Prof. PhDr. V. Schwanzer, CSc.:

Funkcia slov a slovných druhov

Prof. PhDr. V. Schwanzer, CSc.:

Niektoré zaujímavé etymológie

B. Bystrica

Doc. PhDr. J. Valiska, CSc.:

Nový pohľad na členenie nemeckých reliktných nárečí na východnom Slovensku

E. Rebschläger:

Goethe a dnešok

E. Bazovská:

Miesto prekladu pri vyučovaní cudzieho jazyka

M. Richter:

Zur Gestaltung der Konversation an nichtphilologischen Hochschulen

Prof. PhDr. Ľ. Novák, DrSc.:

Nulové morfémy v európskych jazykoch

Doc. PhDr. J. Findra, CSc.:

Paradigmatika a syntagmatika

Prof. Dr. I. T. Piirainen:

Denkmäler und Geschichte der deutschen Sprache in der Mittelslowakei

Doc. PhDr. J. Valiska, CSc.:

Chyby v doterajšom výskume nemeckých nárečí na východnom Slovensku a ich príčiny

PhDr. E. Schmidtová, CSc.:

Substantívne kompozitá v nemeckom a slovenskom jazyku

E. Rebschläger:

K 500. výročiu narodenia M. Luthera

Prešov

Doc. PhDr. E. Marko, CSc.:

Konfrontačný pohľad na menný prísudok v nemčine a slovenčine

PhDr. A. Krenčeyová, CSc.:

Konfrontačný pohľad na vyjadrovanie kategórie určenosti/neurčenosti v nemčine a slovenčine

Doc. PhDr. J. Valiska, CSc.:

Kritika doterajšej klasifikácie nárečí enkláv na východnom Slovensku

PhDr. M. Pápsonová, CSc.:

Jazyk rukopisu Zipser Willkür zo Sp. Soboty

PhDr. Š. Pavlíková:

Funkcia domácich úloh pri cudzojazyčnom vyučovaní

Ing. PhDr. I. Vaverková, CSc.:

Konfrontačné výskumy a ich výsledky pri cudzojazyčnom vyučovaní

PhDr. A. Létalová:

Najnovšie tendencie v súčasnej hovorovej francúzštine

PhDr. E. Tandlichová, CSc.:

Postavenie písomného prejavu vo vyučovaní anglického jazyka

PhDr. J. Gajdošovicová:

Problémy nemeckého realizmu v druhej polovici 19. storočia

Prof. PhDr. E. Terray, CSc.:

Goethe a hudba

Prof. Dr. I. T. Piirainen:

Denkmäler und Geschichte der deutschen Sprache in der Mittelslowakei

D. G. Coleman:

Vyučovanie anglického jazyka na anglických školách

PhDr. E. Pertlová, CSc.:

Paul Uhlig

Doc. PhDr. ing. J. Ochtinský, CSc.:

Výskumná oblasť katedry romanistiky v oblasti lexikológie

Žilina

Prof. PhDr. J. Horecký, DrSc.:

Jazyk ako zložitý dynamický systém

Prof. PhDr. Ľ. Novák, DrSc.:

Základný znakový rozbor jazyka

Prof. PhDr. J. Vachek, DrSc.:

Psaný jazyk jako plnoprávný systém

Doc. PhDr. J. Puci, M. A., CSc.:

K otázke kompresie u termínov so špecifickou štruktúrou

Doc. PhDr. M. Martonová:

Psychologické základy vyučovania cudzích jazykov v podaní moskovskej konferencie 2. 11. 1982

Prof. PhDr. J. Horecký, DrSc.:
Dynamika slovnej zásoby
Doc. PhDr. J. Puci, M.A., CSc.:
K problematike medzinárodných slov v odbornom jazyku
Doc. PhDr. J. Valiska, CSc.:
Pramene a dôsledky deformácií nemeckých enkláv na Slovensku

Nitra

Doc. PhDr. E. Skála, DrSc.:
Československo-nemecký bilingvizmus
Doc. PhDr. J. Valiska, CSc.:
K niektorým prameňom a dôsledkom deformácií vo výskume nemeckých nárečí na Slovensku
PhDr. Š. Horváth, CSc.:
K problematike terminológie príčastí
Doc. PhDr. M. Malíková, CSc.:
K otázkam sémantizácie odbornej lexiky
Doc. PhDr. I. Szabo, CSc.:
Pedagogická diagnostika v lingvistike

Zahraniční styky Kruhu

V souladu s celkovou koncepcí zahraničních styků Československé akademie věd pokračoval i Kruh moderních filologů při ČSAV v rozvíjení své činnosti na tomto úseku, a to jednak pořádáním přednášek zahraničních hostů, jednak podporou zahraničních cest svých členů, jakož i výměnou odborných publikací.

K přednáškové činnosti byli zváni přední odborníci jak ze zemí socialistických /SSSR a NDR/, tak z jiných zemí /Belgie, Dánsko, Francie, NSR, Švédsko, Velká Británie/. V dvouletém období 1981-1982 bylo tak uskutečněno celkem 27 přednášek zahraničních hostů, které se konaly v Praze, v Brně, v Olomouci a v Plzni a z nichž 12 bylo věnováno jazykovědné tematice, 9 tematice literárněvědné a 6 problematice didaktické. Jména přednášejících i názvy jejich přednášek jsou uvedeny v přehledu. S uspokojením lze konstatovat, že náplň přednášek i jejich odborná úroveň vzbudily živý zájem všech účastníků a splnily své poslání. Znovu se osvědčila na tomto úseku spolupráce Kruhu s Jazykovědným sdružením při ČSAV, s Domem sovětské vědy a kultury v Praze i s Informačním a kulturním střediskem Německé demokratické republiky v Praze. Tuto spolupráci chce Kruh cílevědomě rozvíjet i v budoucnosti, neboť umožňuje zpřístupnit hodnotné přednášky podstatně většímu počtu zájemců z řad našich odborníků a přispívat tak k všestranné informovanosti a rozvíjení žádoucích kontaktů.

Klesající tendenci má bohužel účast členů Kruhu na akcích pořádaných v zahraničí. Přes veškeré úsilí se nepodařilo zajistit zastoupení Kruhu na XIV. kongresu Mezinárodní federace učitelů živých jazyků /FIPLV/, který se konal od 23. do 29. 8. 1981 v Ibadánu, ačkoli právě v této rozvojové zemi byla účast československé delegace přátelisky očekávána. Byl to jubilejní kongres symbolicky pořádaný na africké půdě, aby byla zdůrazněna orientace Mezinárodní federace učitelů živých jazyků na rozvíjení spolupráce učitelů všech zemí světa. Tuto orientaci potvrdilo i slavnostní setkání zástupců členských organizací Federace ve dnech 30. 10. až 1. 11. 1981 v Paříži, kde před 50 lety byla tato mezinárodní nevládní organizace mající dnes statut B UNESCO založena. Zmíněných oslav se za Kruh účastnila vědecká tajemnice doc. dr. A. Tionová, CSc. spolu s hospodářem Kruhu a bývalým prezidentem Federace dr. J. Hendrichem, CSc., z jehož pera vyšla k této příležitosti i stručná historie FIPLV v publikaci vydané francouzsky a anglicky v Curychu. Není bez zajímavosti, že mezi zakládajícími členy FIPLV v r. 1931 bylo i Československo, jehož zástupci se účastnili i přípravných jednání v r. 1929.

K relativně pravidelným stykům dochází mezi Kruhem a Mezinárod-

ním svazem učitelů němčiny /IDV/. V uplynulém období byl pro tuto organizaci zástupcem Kruhu nadále dr. Vl. Elznic, CSc., místopředseda Kruhu, který se účastnil jednání v Lipsku v prosinci 1981. Ten také projednal obnovenou dohodu s Komitétem pro vyučování cizím jazykům v NDR, v jejímž rámci je našim germanistům poskytováno každoročně pět stipendijních míst na prázdninových jazykových kursech. Pozornost byla věnována i přípravě na účast zástupců Kruhu na VII. mezinárodním kongresu IDV, který se má konat ve dnech 1. až 5. srpna 1983 v Budapešti.

Styk Kruhu s Mezinárodní federací učitelů francouzštiny /FIPF/ se omezoval na neoficiální účast na některých akcích prostřednictvím těch členů Kruhu, kteří v době těchto akcí byli právě na studijní stáži v Paříži. Členem této organizace však Kruh dosud není.

V souvislosti se 150. výročí Goethovy smrti vyvinul Kruh úsilí obnovit činnost své odborné skupiny "Goethova společnost", jejíž vedení bylo svěřeno členu předsednictva Kruhu dr. L. Houskovi, CSc. Ten se také ujal úkolu souvisejícího s uvažovanou účastí Kruhu na realizaci projektu Mezinárodní federace učitelů živých jazyků nazvaného "Vzdělávání a výchova učitelů cizích jazyků", a to ve spolupráci se s. dr. J. Hendrichem, CSc., který byl na zasedání valného shromáždění FIPLV v Haagu v září 1982 jmenován členem pracovní skupiny pro zmíněný projekt, jenž má být pojat do akcí UNESCO a jenž má popřípadě vést k pořádání sympózia v Praze v r. 1984 nebo později. Dr. L. Houska, CSc., byl rovněž pověřen, aby spolu se s. dr. J. Veselým, CSc. zastupoval Kruh na realizaci projektu FIPLV pod patronátem UNESCO, který je věnován úloze literatury pro mezinárodní dorozumění a který byl v rámci IDV svěřen po stránce organizační Sovětskému svazu.

Jak ze stručného přehledu vyplývá, vedení Kruhu moderních filologů při ČSAV se snažilo plnit i v oblasti mezinárodních styků svou funkci, neboť si bylo a stále je vědomo vysoké hodnoty těchto styků jak z hlediska odborného, tak z hlediska našich celostátních zájmů na plnění Závěrečného aktu helsinské konference a v jeho duchu na šíření myšlenky mírové spolupráce zemí celého světa. Tato vznešená myšlenka stojící dnes se stále větší naléhavostí v popředí veškerého našeho snažení je drahá i učitelům cizích jazyků a všem vědeckým pracovníkům, kteří se zabývají jazykem jako dosud nejdokonalejším a nejučinnějším prostředkem mezilidské komunikace. Proto také je třeba, aby rozvoji cizojazyčného vzdělání, jehož funkce v rámci formování člověka je nezastupitelná, neboť přispívá k odstraňování jazykových bariér mezi příslušníky jednotlivých národů, bylo věnováno i u nás dostatek pozornosti, více, než tomu bylo v uplynulém dvouletém období.

Josef Hendrich

Záležitosti organizační

Nový hlavní výbor byl zvolen na valném shromáždění dne 19. dubna 1982. Členy předsednictva se stali prof. PhDr. Bohumil Trnka, DrSc., nositel Zlaté medaile Josefa Dobrovského za zásluhy o rozvoj společenských věd, čestný předseda, prof. PhDr. Josef Dubský, DrSc., předseda, PhDr. Vladimír Elznic, CSc. a mř. prof. PhDr. Viliam Schwanzer, CSc., místopředsedové, PhDr. Zdeněk Hrbata, věd. tajemník, PhDr. Josef Hendrich, CSc., hospodář. Hlavní výbor tvoří doc. PhDr. Jan Firbas, CSc., prof. PhDr. Jan Fischer, DrSc., Jelena Hlavsová, prom. fil., PhDr. Jiřina Hlaváčková, CSc., PhDr. Josef Jařab, CSc., doc. PhDr. Ernest Marko, CSc., doc. PhDr. Jiří Nosek, DrSc., Jan Sládek, doc. PhDr. Zdeňka Stavínohová, CSc., PhDr. František Šourek, doc. PhDr. Alena Tionová, CSc., PhDr. Jiří Veselý, CSc., doc. PhDr. Jaroslav Zezula, CSc. a náhradníci PhDr. Miroslav Jindra, PhDr. Eva Marešová, PhDr. Zuzana Panáčková, PhDr. Jaromír Tláskal, PhDr. Václav Šimeček. Členy revizní komise byli zvoleni PhDr. Jarmila Emmerová, PhDr. Jiří Krámský, DrSc. a jako náhradník revizorů PhDr. Leoš Houska, CSc.

Statistický souhrn činnosti za rok 1981 - 1982

Rok 1981

Celkem byly proneseny v ústředí a pobočkách 54 přednášky
Z toho bylo
29 přednášek s tematikou jazykovědnou
19 přednášek s tematikou literárněvědnou
6 přednášek s tematikou výlučně didaktickou
Z celkového počtu přednášek bylo 16 předneseno zahraničními hosty.

Rok 1982

Celkem byly proneseny v ústředí a pobočkách 53 přednášky
Z toho bylo
29 přednášek s tematikou jazykovědnou
15 přednášek s tematikou literárněvědnou
9 přednášek s tematikou didaktickou
Z celkového počtu přednášek bylo 14 předneseno zahraničními hosty.
V počtu jazykovědných přednášek za roky 1981 a 1982 je zahrnuto 7 samostatných akcí odborné skupiny pro funkční jazykozpyt.

Obsah

Josef Dubský: K činnosti Kruhu moderních filologů	1
Jan Fírbas: Nositelé stupňů výpovědní dynamičnosti	3
Leoš Houska: Hacksův "Rozhovor v domě Steinových o nepřítomném panu Goethovi" jako příklad tvůrčího přístupu k tradicím německé klasiky	9
Zdeněk Hrbata: Symbolika hradu v Chateaubriandových pamětech ze záhrobí (Combourg a Pražský hrad)	14
Bohumil Trnka: Profesor Vilém Mathesius a obecná jazyková báze jeho funkční analýzy	26
Josef Hendrich: K životnímu jubileu doc. PhDr. Aleny Tionové, CSc.	34
Jaroslava Pačesová: In memoriam Milana Romportla	37
Jiří Nosek: Odborná skupina pro funkční jazykozpyt	40
Leoš Houska: K činnosti odborné skupiny Goethova společnost	42
Jiří Veselý: Literárněhistorické a literárněvědné přednášky v posledních dvou letech	44
Zdeňka Stavinohová: Činnost Kruhu moderních filologů v Brně	47
J.-V.: Ze života pobočky Kruhu moderních filologů v Olomouci	49
Charakteristika práce pobočky KMF při ČSAV v Plzni	51
Zpráva o činnosti 1981	
I. Přednášková činnost	54
II. Činnost odborných skupin	58
Zpráva o činnosti 1982	
I. Přednášková činnost	59
II. Činnost odborných skupin	63
Přednášky přednesené v Krúžku moderných filológov pri SAV 1981	64
Přednášky prednesené v Krúžku moderných filológov pri SAV 1982	65
Josef Hendrich: Zahraniční styky kruhu	69
Záležitosti organizační:	71
Statistický souhrn činnosti za rok 1981 - 1982	71

XV. ROČENKA KRUHU MODERNÍCH FILOLOGŮ
při Československé akademii věd

za léta 1981 - 1982

Redigoval PhDr. Jaromír Tláskal

Vydal jako publikaci pro vnitřní potřebu v roce 1983
Kruh moderních filologů při ČSAV v edičně technické spolupráci
s Jednotou čs. matematiků a fyziků při ČSAV. Vytiskla Polygrafia,
závod 6-Prometheus v počtu 400 výtisků.